

SECRETARIA GENERALIS
SYNODI

"Vergroot de ruimte van uw tent" (*Jesaja 54:2*)

Werkdocument voor de Continentale Fase

Vaticaanstad, 24 oktober 2022

Inleiding

1. De ervaring van de synodale reis

- 1.1 "De vruchten, zaden en onkruid van synodaliteit"
- 1.2 Onze gemeenschappelijke waardigheid als gedoopten

2. Luisteren naar de Schrift

3. Naar een missionaire synodale Kerk

- 3.1 Een luisteren dat verwelkomt
- 3.2 Zusters en broeders voor de zending
- 3.3 Gemeenschap, participatie en medeverantwoordelijkheid
- 3.4 Synodaliteit krijgt vorm
- 3.5 Synodaal leven en liturgie

4. De volgende stappen

- 4.1 Een reis van bekering en hervorming
- 4.2 Methodologie van de Continentale Fase

Inleiding

1. De synode is begonnen: een jaar na de opening van de synodale reis kunnen we dit enthousiast bevestigen! Tijdens dit eerste deel van de consultatiefase zijn miljoenen mensen over de hele wereld betrokken geweest bij de activiteiten van de synode: sommigen door deel te nemen aan de bijeenkomsten op lokaal niveau, sommigen door mee te werken aan de gespreksleiding en coördinatie van de activiteiten op de verschillende niveaus, en sommigen door de steun van hun gebed aan te bieden: *"Wij spreken ook onze dank uit aan de contemplatieve vrouwelijke religieuzen die hun mensen in gebed hebben begeleid en blijven bidden voor de vruchten van de synode"* (Bisschoppenconferentie – BC - Peru). Al deze mensen die zich hebben ingezet zijn de echte hoofdrolspelers van de synode!

2. Zij hebben zich in beweging gezet, aangespoord door een verlangen om te antwoorden op de basisvraag die het hele proces stuurt: *"Hoe stelt dit 'samen op weg gaan', dat vandaag op verschillende niveaus plaatsvindt (van het lokale tot het universele niveau), de Kerk in staat om het Evangelie te verkondigen overeenkomstig de haar toevertrouwde zending; en welke stappen nodig de Geest ons uit om te groeien als synodale Kerk?"* (Voorbereidend Document, nr. 2).

3. Onderweg hebben zij de vreugde ervaren van het samenkomen als broeders en zusters in Christus, en hebben gedeeld wat in hen resoneerde bij het luisteren naar het Woord en het samen nadenken over de toekomst van de Kerk, aan de hand van het Voorbereidend Document (VD). Dit heeft het verlangen naar een steeds meer synodale Kerk gevoed: synodaliteit is voor hen niet langer een abstract concept maar een concrete ervaring geworden; zij hebben de smaak ervan geproefd en willen daarmee doorgaan. *"Door dit proces hebben we ontdekt dat synodaliteit een manier is om Kerk te zijn - in feite is het de manier om Kerk te zijn. De Heilige Geest vraagt ons om meer synodaal te zijn"* (BC Engeland en Wales).

4. Hun ervaringen zijn onder woorden gebracht in de bijdragen die de verschillende gemeenschappen en groepen aan de bisdommen hebben gestuurd. Deze bijdragen zijn samengevat en aan de bisschoppenconferenties toegezonden. Op hun beurt hebben deze op basis van de hoofdlijnen van het VD een verslag opgesteld dat aan het Secretariaat-Generaal van de synode is toegezonden.

5. Wereldwijd overtrof de deelname alle verwachtingen. In totaal ontving het secretariaat van de synode bijdragen van 112 van de 114 bisschoppenconferenties en van alle 15 oosterse katholieke Kerken. Daarnaast ontving het ook reflecties van 17 van de 23 dicasteriën van de Romeinse Curie, van het verband van hogere oversten van religieuze instituten

(USG/UISG), van instituten van Godgewijd leven en genootschappen van apostolisch leven, en van verenigingen en lekenbewegingen van gelovigen. Daarnaast kwamen er meer dan duizend bijdragen binnen van individuen en groepen, alsmede input die via de sociale media werd verzameld via het initiatief van de "Digitale Synode". Dit materiaal werd voorgelegd aan een groep deskundigen: bisschoppen, priesters, mannelijke en vrouwelijke religieuzen, mannelijke en vrouwelijke leken, uit alle continenten en met zeer uiteenlopende expertises. Na lezing van de verslagen zijn deze deskundigen bijna twee weken bijeen geweest met een schrijfgroep, bestaande uit de Algemene Relator, de secretaris-generaal van de synode, de ondersecretarissen en diverse functionarissen van het secretariaat van de synode, plus leden van het Coördinatiecomité. Bij deze groep voegden zich tenslotte de leden van de Algemene Raad. Samen hebben zij in een sfeer van gebed en onderscheiding de vruchten van hun lezing gedeeld ter voorbereiding van de opstelling van dit Document voor de Continentale Fase ('Document Continental Stage', DCS).

6. De citaten in het DCS proberen een idee te geven van de rijkdom van het ontvangen materiaal, door de stemmen van het Volk van God uit alle delen van de wereld zoveel mogelijk op hun eigen voorwaarden te laten spreken en weerklank te laten vinden. Ze moeten niet worden geïnterpreteerd als een bekrachtiging van de standpunten van een bepaald deel van de wereld, noch als een eenvoudige weergave van de geografische verscheidenheid, hoewel er wel is gezorgd voor een zeker evenwicht wat betreft de herkomst van de bronnen. Deze citaten zijn veeleer gekozen omdat zij op een bijzonder krachtige, mooie of precieze manier uitdrukking geven aan gevoelens die meer in het algemeen in vele verslagen worden verwoord. Het is echter duidelijk dat geen enkel document de diepte van het geloof, de vitaliteit van de hoop en de energie van de naastenliefde die uit de ontvangen bijdragen spreekt, kan samenvatten. Men ziet de kracht en de rijkdom van de ervaring die de verschillende kerken hebben opgedaan door zich uit te spreken en zich open te stellen voor de verscheidenheid van stemmen die het woord hebben genomen. Het mogelijk maken van deze ontmoeting en dialoog is de kern van de synodale reis, waarvan het uiteindelijke doel niet het produceren van documenten is, maar het openen van hoopvolle horizonten voor de vervulling van de zending van de Kerk.

7. Het is binnen deze reis, die nog lang niet ten einde is, dat dit DCS zich situeert en haar betekenis vindt. Met het oog op de Continentale Fase van de synodale reis organiseert het document rond een klein aantal kernen de hoop en de zorgen van het Volk van God uit de hele wereld. Op die manier biedt het de plaatselijke kerken de gelegenheid om naar elkaars stem te luisteren met het oog op de Continentale Vergaderingen in 2023. Hun taak zal zijn een lijst van

prioriteiten op te stellen, waarover de eerste zitting van de XVIe Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode, die van 4 tot 29 oktober 2023 zal worden gehouden, zich zal buigen.

8. Door de functie van het DCS te verduidelijken kunnen we ook verduidelijken wat het niet is: het document bevat nog geen conclusies, want het proces is nog lang niet voltooid; het is geen document van het kerkelijk leergezag, noch een verslag van een sociologisch onderzoek; het biedt geen formulering van aanwijzingen voor beleid, doelen en doelstellingen, noch een volledige uitwerking van een theologische visie. Toch is het wel degelijk theologisch in die zin dat het geladen is met de buitengewone theologische schat die besloten ligt in de ervaring van het luisteren naar de stem van de Geest die door het Volk van God wordt vertolkt, waardoor zijn *sensus fidei* naar voren komt. Maar het is ook een theologisch document in die zin dat het ten dienste staat van de zending van de Kerk: het verkondigen van Christus die is gestorven en opgestaan voor het heil van de wereld.

9. Om misverstanden bij het lezen ervan te voorkomen, is het essentieel om de bijzondere aard van het DCS en de structuur ervan voor ogen te houden. Het document opent met een hoofdstuk dat meer biedt dan een eenvoudig verslag van "wat er gebeurd is", met een verhaal over de synodale ervaring tot nu toe, met de raadpleging van het Volk van God in de plaatselijke kerken en de onderscheiding van de herders in de bisschoppenconferenties: het geeft een profiel van de synodale ervaring, presenteert de moeilijkheden die werden ondervonden en de belangrijkste vruchten die werden verzameld, en identificeert de hoekstenen van wat een authentieke collectieve ervaring van het christelijk geloof is. Het geeft dus geen definitie van synodaliteit in strikte zin - daarvoor kunt u het VD raadplegen of het materiaal op de website van de synode (www.synod.va) - maar drukt het gedeelde gevoel uit van de ervaring van synodaliteit die werd beleefd door hen die deelnamen. Het resultaat is een diepgaande herwaardering van de gemeenschappelijke waardigheid van alle gedoopten. Dit is de authentieke pijler van een synodale Kerk en het theologische fundament van een eenheid die in staat is de drang naar homogenisering te weerstaan. Zo kunnen wij de verscheidenheid aan charismatische gaven die de Geest in onvoorspelbare overvloed over de gelovigen uitstort, blijven bevorderen en benutten.

10. Het tweede hoofdstuk presenteert een Bijbels icoon, namelijk het beeld van de tent waarmee hoofdstuk 54 van het boek Jesaja opent. Dit beeld en dit verhaal vormen een sleutel tot een interpretatie van de inhoud van het DCS in het licht van het Woord, en plaatsen hen in de boog van Gods belofte die een roeping wordt voor zijn Volk en zijn Kerk: "Vergroot de

ruimte van uw tent! "

11. Deze tent is een ruimte van *gemeenschap*, een plaats van *participatie* en een basis voor *zending*. Het derde hoofdstuk articuleert op zijn beurt de kernwoorden van de synodale reis en verbindt deze met de vruchten van het luisteren naar het Volk van God. Het doet dit door ze samen te brengen rond vijf generatieve spanningen die met elkaar verweven zijn:

- 1) luisteren als een openheid om te verwelkomen: dit begint met een verlangen naar radicale inclusie - niemand wordt uitgesloten - te begrijpen vanuit een perspectief van gemeenschap met zusters en broeders en met onze gemeenschappelijke Vader; luisteren is hier geen instrumentele handeling, maar het aannemen van de basishouding van een God die luistert naar zijn Volk, de navolging van een Heer die de evangeliën ons voortdurend presenteren terwijl Hij luistert naar de mensen die naar Hem toe komen op de wegen van het Heilige Land; in deze zin is luisteren al missie en verkondiging;
- 2) onze uitgaande drang naar zending. Katholieken erkennen dat deze zending moet plaatsvinden met broeders en zusters van andere denominaties en in dialoog met gelovigen van andere religies, waarbij menselijke handelingen van zorg worden getransformeerd tot authentieke spirituele ervaringen die het gezicht verkondigen van een God die zozeer zorgdraagt dat hij zijn eigen leven geeft opdat wij het in overvloed kunnen hebben;
- 3) zending bedrijven vereist het aannemen van een stijl die gebaseerd is op participatie, wat de volledige aanvaarding betekent van de medeverantwoordelijkheid van alle gedoopten voor de ene zending van de Kerk; dit vloeit voort uit de gemeenschappelijke waardigheid van de doop;
- 4) de opbouw van concrete mogelijkheden om gemeenschap, participatie en zending mogelijk te maken middels structuren en instellingen die bemenst worden door mensen met een juiste vorming en die gedragen worden door een levende spiritualiteit;
- 5) de liturgie, met name de eucharistische liturgie, bron en hoogtepunt van het christelijk leven, die de gemeenschap samenbrengt, de gemeenschap tastbaar maakt, de uitoefening van participatie mogelijk maakt en de dynamiek van de zending voedt met het Woord en de sacramenten.

12. Het vierde hoofdstuk tenslotte biedt een blik op de toekomst door een beroep te doen op twee niveaus die beide onontbeerlijk zijn om de weg te vervolgen: het geestelijke niveau dat ons wil richten op een horizon van missionaire synodale bekering, en het methodologische niveau dat onze volgende stappen voor de Continentale Fase aangeeft.

13. Het DCS zal alleen begrijpelijk en nuttig zijn als zij wordt gelezen met de ogen van een discipel, die er een getuigenis in herkent van de weg van bekering naar een synodale Kerk. Dit betekent een Kerk die al luisterend leert hoe zij haar evangelisatieopdracht kan vernieuwen in het licht van de tekenen van de tijd, om de mensheid een manier van zijn en leven te bieden waarin allen zich als actieve subjecten opgenomen kunnen voelen. Op deze weg is de lamp op onze schreden het Woord van God, dat het licht biedt om de beleefde ervaring te herlezen, te interpreteren en uit te drukken.

14. Samen bidden we:

Heer, u hebt al uw mensen verzameld in de synode.

*Wij danken u voor de vreugde,
Die de mensen hebben ervaren die besloten op weg te gaan
om het komende jaar te luisteren naar God en naar hun broeders en zusters, met
een houding van welkom, nederigheid, gastvrijheid en broederlijkheid.*

Help ons deze pagina's te betreden als "heilige grond".

Kom Heilige Geest: moge U de gids zijn van onze gezamenlijke reis!

1. De ervaring van de synodale reis

15. De verslagen die door kerken over de hele wereld werden verzonden, geven stem aan de vreugde, de hoop, het lijden en de wonden van de leerlingen van Christus. In hun woorden klinkt door wat leeft in het hart van de gehele mensheid. Zij drukken het verlangen uit naar een Kerk die onder leiding van de Geest met Christus wandelt om haar zending om het evangelie te verkondigen en vervullen. *"Onze huidige 'synode'-ervaring heeft bij de gelovige leken het idee en het verlangen gewekt om betrokken te raken bij het leven van de Kerk en haar inzet in de wereld van vandaag en haar pastorale werk ter plaatse"* (BC Canada).

1.1 "De vruchten, zaden en het onkruid van synodaliteit"

16. Het eerste deel van de synodale reis heeft overvloedige vruchten voortgebracht, nieuwe zaden die nieuwe groei beloven. Vooral was het een ervaring van vreugde in tijden vol uitdagingen: *"Wat uit de vruchten, de zaden en het onkruid van de synodale reis grotendeels naar voren komt, zijn stemmen die grote liefde hebben voor de Kerk, stemmen die dromen van een Kerk van geloofwaardige getuigen, een Kerk die inclusief, open en gastvrij is, 'Familie van God'"* (BC Zimbabwe). Haïti spreekt voor velen: *"Ondanks de voortdurende gevallen van ontvoering en geweld die werden genoemd, geven de verslagen van de bisdommen uitdrukking aan de vreugde van degenen die actief hebben kunnen deelnemen aan deze eerste fase van de synode"* (BC Haïti). Velen hebben gevraagd om deze vreugde uit te breiden en te delen met anderen. Het bisdom Ebibeyín (Equatoriaal-Guinea) sluit zich hierbij aan: *"Deze synodale ervaring is een van de meest voldoening gevende ervaringen geweest die velen in hun christelijk leven hebben meegemaakt. Vanaf het eerste moment dat het werk van de synode begon tot het punt waar we nu zijn, is er groot enthousiasme onder het Volk van God."* Als vruchten van de synode-ervaring noemen verschillende samenvattingen het versterkte gevoel tot de Kerk te behoren en het besef op praktisch niveau dat de Kerk niet alleen uit priesters en bisschoppen bestaat: *"Bij de uitwisseling over de fundamentele vraag: 'Hoe gebeurt dit samen op reis gaan vandaag in uw specifieke Kerk?', werd opgemerkt dat de mensen een besef hadden van de waarde van de Kerk en in dat licht de situatie van hun specifieke Kerk konden zien"* (EC Bangladesh).

17. Wijdverbreide waardering was er voor de methode van het geestelijk gesprek, die velen in staat stelde eerlijk naar de realiteit van het kerkelijk leven te kijken en de licht- en

schaduwkanten te benoemen. Deze eerlijke beoordeling droeg onmiddellijk missionaire vruchten. *"Er is een sterke mobilisatie van het Volk van God, de vreugde van het samenkomen, samen wandelen en vrijuit spreken. Sommige christenen die zich gekwetst voelden en zich van de Kerk hadden gedistantieerd, kwamen tijdens deze raadplegingsfase terug"* (BC Centraal-Afrikaanse Republiek). Velen benadrukten dat dit de eerste keer was dat de Kerk naar hun mening vroeg. Zij gaven aan dat zij deze weg wensen voort te zetten: *"Vergaderingen in de geest van de synodale methode, waarin alle leden van de gemeenschap open en eerlijk hun mening kunnen geven, moeten worden voortgezet; dat geldt ook voor bijeenkomsten met verschillende groepen buiten de Kerk. Deze vorm van samenwerking moet een van de 'ongeschreven wetten' van de kerkcultuur worden, zodat de toenadering tussen kerkleden en groepen in de samenleving wordt bevorderd en zo bij de mensen de bereidheid ontstaat tot een diepere dialoog"* (BC Letland).

18. Er is echter geen gebrek aan uitdagingen, zo blijkt uit de verslagen. Sommige hebben te maken met het samenvallen van de raadplegingsfase met de pandemie; andere komen voort uit de moeilijkheid om te begrijpen wat synodaliteit betekent, de noodzaak om nog meer moeite te doen om het materiaal te vertalen en te incultureren, het onvermogen om in sommige lokale contexten synodale bijeenkomsten te organiseren, of de weerstand tegen het basisvoorstel. Er is geen gebrek aan zeer duidelijke uitingen van afwijzing: *"Ik wantrouw de synode. Ik denk dat de bedoeling ervan is om de leer van Christus verder te veranderen en zijn Kerk verder te verwonden"* (individuele inzending uit het VK). Vaak werd de vrees geuit dat de nadruk op synodaliteit de Kerk ertoe zou kunnen brengen mechanismen en procedures aan te nemen die stoelen op een democratisch meerderheidsbeginsel. Onder de moeilijkheden moet een scepsis worden genoemd ten aanzien van de werkelijke doeltreffendheid of bedoeling van het synodale proces: *"Sommigen uitten hun twijfels over de uitkomst van het synodale proces, omdat zij de Kerk beschouwen als een starre instelling die niet bereid is zichzelf te veranderen en te moderniseren, of omdat zij vermoeden dat de uitkomst van het synodale proces van tevoren vaststaat."* (BC Canada)

19. Talrijke verslagen maken melding van de angst en het verzet van de clerus, maar ook van de passiviteit van leken, hun angst om zich vrij te uiten, en de worsteling om de rol van de priesters en bisschoppen binnen de synodale dynamiek te begrijpen en te verwoorden: *"In dit proces was er ook verzet, gebrek aan deelname, gemeenschappen die niet meededen. Dit kan deels te wijten zijn aan de nieuwheid van de uitdaging, aangezien veel gemeenschappen niet gewend zijn aan deze manier van kerkzijn. Het was ook te wijten aan het feit dat sommige leiders*

en pastors... niet de bezielende en sturende rol op zich nemen die bij hen hoort. In verschillende diocesane verslagen wordt geklaagd over het ontbreken of de geringe betrokkenheid van de priesters" (BC Chili). In veel gevallen blijkt uit het synodale proces en het materiaal dat zeer velen een kloof waarnemen tussen priesters en de rest van het Volk van God: "Uit overleg in bisdommen en op nationaal niveau is gebleken dat de relatie tussen priesters en gelovigen op veel plaatsen moeilijk is. Enerzijds is er kritiek op een vermeende afstand tussen geestelijken en leken, op sommige plaatsen worden priesters zelfs ervaren als een obstakel voor een vruchtbare gemeenschap. Tegelijkertijd worden de uitdagingen voor priesters benoemd: het tekort aan priesters en ook het toenemende verlies van vrijwilligers leiden tot uitputting; ook voelen priesters zich niet altijd gehoord, sommigen merken dat hun ambt in twijfel wordt getrokken. Wat betekent het een goede priester te zijn? Hoe kan het parochieleven een verrijkende ervaring zijn voor alle betrokkenen? Waarom voelen steeds minder mannen een roeping? Deze vragen moeten worden besproken" (BC Oostenrijk).

20. Een bijzonder relevant obstakel op de weg van het samen wandelen is het schandaal van misbruik door leden van de clerus of door personen met een kerkelijk ambt: in de eerste plaats het misbruik van minderjarigen en kwetsbare personen, maar ook misbruik van andere aard (geestelijk, seksueel, economisch, van gezag, van geweten). Dit is een open wond die slachtoffers en overlevenden, hun families en hun gemeenschappen pijn blijft doen: *"Er werd voortdurend verwezen naar de impact van de crisis rond seksueel misbruik door geestelijken en de reactie van de Kerk [...]. Voor velen is de nasleep hiervan nog steeds een krachtige, onopgeloste kwestie. Er was een sterke behoefte aan erkenning van de afschuw en de schade, en aan versterking van de inspanningen om de kwetsbaren te beschermen, de schade aan het morele gezag van de Kerk te herstellen en het vertrouwen te herstellen. Sommige bisdommen meldden dat de deelnemers wensten dat zij openlijk zouden erkennen en boete zouden doen voor misbruik uit het verleden"* (BC Australië). Een zorgvuldige en pijnlijke bezinning op de erfenis van het misbruik heeft vele synodegroepen ertoe gebracht op te roepen tot een cultuuromslag in de Kerk met het oog op meer transparantie, verantwoording en medeverantwoordelijkheid.

21. Bovendien heeft de synodale weg in te veel landen het pad gekruist van de oorlogen die onze wereld met bloed besmeuren, *"waardoor fanatisme van allerlei aard en vervolgingen en zelfs bloedbaden vrij spel kregen. Men sprak over het ophitsen van sektarische en etnische verschillen, wat ontaardde in gewapende en politieke conflicten, vaak bloedig"* (Maronitische Kerk). Bijzonder pijnlijk zijn de situaties waarin christenen, waaronder katholieken, leven in landen die met elkaar in oorlog zijn. Zelfs in deze fragiele situaties die leiden tot een

aangrijpende ontmoeting met het Kruis en de Verrijzenis, hebben de christelijke gemeenschappen de tot hen gerichte uitnodiging opgepakt om ervaringen van synodaliteit vorm te geven, zich te bezinnen op wat het betekent om samen op weg te zijn, en de wens uit te spreken om dit te blijven doen: *"Wat betreft de tragedie van de genocide tegen de Tutsi's die het Rwandese volk zo verdeeld heeft, moet men het thema van gemeenschap beter verdiepen met het oog op een authentieke genezing van de collectieve herinnering. Deze synode heeft ons beter doen inzien dat het pastoraat van eenheid en verzoening een prioriteit moet blijven"* (BC Rwanda).

1.2. Onze gemeenschappelijke waardigheid als gedoopten

22. Praktijken van geleefde synodaliteit vormen *"een cruciale en kostbare gelegenheid om te beseffen hoe wij allen door ons doopsel een gemeenschappelijke waardigheid en roeping delen om bij te dragen aan het leven van de Kerk"* (BC Ethiopië). Deze fundamentele verwijzing naar het doopsel - niet als een abstract concept maar als een gevoelde identiteit – maakt onmiddellijk duidelijk dat er een verband is tussen de synodale vorm van de Kerk en de mogelijkheid om haar zending te vervullen: *"Er was een groeiend inzicht dat het belangrijk is dat allen die de zegen van het doopsel hebben ontvangen, samen op weg gaan en de leiding van de Heilige Geest die hen roept, delen en onderscheiden. Er was een diep besef dat in de synodale Kerk het samen op weg zijn de manier is om een missionaire Kerk te worden"* (BC Japan). Veel plaatselijke kerken in contexten waarin veel christelijke denominaties aanwezig zijn, leggen bijzondere nadruk op de waardigheid van de doop van alle christelijke zusters en broeders, en de gemeenschappelijke zending in dienst van het evangelie. Een synodaal proces is niet compleet zonder broeders en zusters van andere denominaties te ontmoeten, met hen te delen en in dialoog te gaan, en gemeenschappelijke acties te ondernemen. Uit de verslagen spreekt het verlangen naar een diepere oecumenische ontmoeting, en de behoefte aan vorming om dit werk te ondersteunen.

23. De verslagen spreken over het synodeproces als een nieuwe en verfrissende ervaring: *"Mensen van God merkten op dat het uniek was om vrijuit te spreken en gehoord te worden in bijeenkomsten met een open einde en in een aandachtige sfeer, onder leiding van de Heilige Geest. Zij spraken erover hoe zij, na tientallen jaren naar de Kerk te zijn gegaan, voor het eerst aan het woord werden gelaten"* (BC Pakistan). Een ander beeld verwijst naar een ervaring van bevrijding en nieuw leven: de eierschaal die breekt als het nieuwe leven zijn vleugels uitslaat.

24. Elders worden uitdrukkingen gebruikt die verwijzen naar de afstand tussen

familieleden en de wens om zich weer te herenigen, het einde van een collectieve vervreemding van de eigen identiteit als synodale Kerk. Om een bijbels beeld te gebruiken, zou men kunnen zeggen dat de synodale reis de eerste stappen markeert van de terugkeer uit een ervaring van collectieve ballingschap, waarvan de gevolgen het hele Volk van God treffen: als de Kerk niet synodaal is, kan niemand zich echt volledig thuis voelen.

2. Luisteren naar de Schrift

25. Het is tot een volk dat de ervaring van ballingschap beleeft dat de profeet woorden richt die ook ons vandaag helpen ons te richten op waartoe de Heer ons oproept door middel van de ervaring van geleefde synodaliteit: "*Vergroot de ruimte van uw tent, spreid uw tentdoeken onbekommerd uit, verleng uw touwen en maak uw haringen stevig*" (Jes. 54, 2).

26. Voor het volk in ballingschap roepen de woorden van de profeet de ervaring van de uittocht op, toen zij in tenten woonden. Ze kondigen de belofte aan van de terugkeer naar het land, een teken van vreugde en hoop. Ter voorbereiding is het nodig de tent uit te breiden, waarbij de drie elementen van de tentstructuur worden aangepakt. De eerste is het tentdoek dat beschermt tegen zon, wind en regen, en een ruimte van leven en samenzijn afbakent. Ze moeten worden uitgespreid, zodat ze ook bescherming kunnen bieden aan hen die zich nog buiten deze ruimte bevinden, maar zich geroepen voelen deze te betreden. De touwen die de doeken bijeenhouden zijn het tweede structurele element van de tent. Zij moeten de spanning die nodig is om de tent niet te laten zakken, in evenwicht brengen met een soepelheid die de bewegingen door de wind opvangt. Als de tent uitzet, moeten de touwen worden uitgerekt om de juiste spanning te behouden. De haringen ten slotte vormen het derde element: zij verankeren de structuur in de grond en zorgen voor stevigheid, maar kunnen worden uitgenomen als de tent elders moet worden opgezet.

27. Als wij deze woorden van Jesaja vandaag beluisteren, nodigen zij ons uit ons de Kerk voor te stellen als een tent, ja als de tent van samenkomst die het volk vergezelde op zijn tocht door de woestijn: geroepen om zich wijder te maken, dus, maar ook om zich te verplaatsen. In het midden ervan staat het tabernakel, dat wil zeggen de aanwezigheid van de Heer. Het houvast van de tent wordt verzekerd door de stevigheid van de haringen, dat wil zeggen de fundamenten van het geloof, die niet veranderen maar wel verplaatst en geplant kunnen worden in steeds nieuwe grond, zodat de tent het volk kan vergezellen op zijn tocht door de geschiedenis. Ten slotte moet de structuur van de tent, om niet in te zakken, de verschillende krachten en spanningen waaraan hij wordt blootgesteld in evenwicht houden: een metafoor die de noodzaak van onderscheidingsvermogen uitdrukt. Dit is hoe veel verslagen de Kerk graag zien: een woning die vergroot kan worden, maar niet homogeen is; in staat om iedereen te beschutten, maar open; die mensen in en uit laat (vgl. Joh 10,9), en in beweging is om de Vader en de hele mensheid te omarmen.

28. Het vergroten van de tent vereist dat men anderen erin opneemt en ruimte maakt voor hun verscheidenheid. Het houdt dus de bereidheid in om de eigenliefde opzij te zetten en zichzelf terug te vinden in en door de relatie met Christus en de naaste: "*Amen, amen, ik zeg u: tenzij een graankorrel op de grond valt en sterft, blijft hij slechts een graankorrel; maar als hij sterft, brengt hij veel vrucht voort*" (Joh. 12, 24). De vruchtbaarheid van de Kerk hangt af van het aanvaarden van deze dood, die echter geen vernietiging is, maar een ervaring van zich ontleiden om door Christus te worden vervuld door de heilige Geest. Het gaat dus om een proces waardoor wij rijkere relaties ontvangen, diepere banden met God en elkaar. Dit is de plaats van genade en van transfiguratie. Daarom is de aanbeveling van de apostel Paulus als volgt: "*Hebt onder elkaar dezelfde houding die ook de uwe is in Christus Jezus, die, hoewel hij de gedaante van God had, de gelijkheid met God niet als iets begerenswaardigs beschouwde. Integendeel, hij heeft zichzelf leeggemaakt en de vorm van een slaaf aangenomen, in menselijke gedaante*" (Fil. 2, 5-7). Het is onder deze voorwaarde dat de leden van de Kerk, ieder voor zich en gezamenlijk, kunnen samenwerken met de heilige Geest bij het vervullen van de opdracht die Jezus Christus aan zijn Kerk heeft toevertrouwd: het is een liturgische, eucharistische handeling.

3. Naar een missionaire synodale Kerk

29. De Bijbelse beeldspraak van de tent raakt aan andere beelden die in tal van verslagen voorkomen: dat van het gezin en dat van een thuis, de plaats waar mensen bij willen horen en waarnaar zij willen terugkeren. *"Het kerkelijk huis heeft geen deuren die sluiten, maar een omtrek die zich voortdurend verbreedt"* (BC Italië). De dynamiek van thuis en ballingschap, van toebehoren en uitsluiting, wordt in de verslagen als een spanningsveld gevoeld. Iemand merkte op: *"Degenen die zich thuis voelen in de Kerk voelen de afwezigheid van degenen die dat niet voelen"* (BC Ierland). Via deze stemmen horen we de droom van *"een wereldwijde en synodale Kerk die eenheid in verscheidenheid in praktijk brengt. God bereidt iets nieuws voor, en wij moeten daarin samenwerken"* (USG/UISG).

30. De inzendingen zijn bemoedigend omdat zij twee van de belangrijkste geestelijke verleidingen vermijden waarmee de Kerk wordt geconfronteerd bij het reageren op verscheidenheid en de spanningen die deze veroorzaakt. De eerste is om vast te blijven zitten in het conflict, zodat onze horizon krimpt en we het besef van het geheel verliezen en uiteenvallen in sub-identiteiten. Dat is een ervaring van Babel en niet van Pinksteren; een ervaring die in veel aspecten van onze wereld herkenbaar is. De tweede is dat we geestelijk onthecht en ongeïnteresseerd raken ten aanzien van de spanningen waar het om gaat, en onze eigen weg blijven gaan zonder betrokkenheid bij de mensen die dicht bij ons staan op de reis. In plaats daarvan *"is de oproep om beter te leven in de spanning van waarheid en barmhartigheid, zoals Jezus deed [...]". De droom is van een Kerk die ten volle een christologische paradox leeft: vrijmoedig haar authentieke leer verkondigen en tegelijkertijd een getuigenis van radicale insluiting en aanvaarding bieden door haar pastorale en onderscheidende begeleiding"* (BC Engeland en Wales).

31. De visie van een Kerk die in staat is tot radicale inclusie, gedeelde saamhorigheid en diepe gastvrijheid volgens de leer van Jezus, staat centraal in het synodale proces: *"In plaats van ons te gedragen als poortwachters die proberen anderen van de tafel uit te sluiten, moeten we meer doen om ervoor te zorgen dat mensen weten dat iedereen hier een plaats en een thuis kan vinden"* (opmerking van een parochiegroep uit de USA). Wij zijn geroepen om overal heen te gaan, vooral buiten de meer vertrouwde gebieden, *"de comfortabele positie verlatend van hen die gastvrijheid verlenen om ons te laten verwelkomen in het bestaan van hen die onze tochtgenoten zijn op de reis van de mensheid"* (BC Duitsland).

3.1 Een luisteren dat verwelkomend wordt

32. Tijdens deze reis hebben de kerken ingezien dat de weg naar meer inclusie - de vergrote tent - geleidelijk is. Het begint met luisteren en vereist een bredere en diepere bekering van houdingen en structuren, alsook nieuwe benaderingen van pastorale begeleiding; het begint met de bereidheid te erkennen dat de periferieën de plaatsen kunnen zijn waar een oproep tot bekering klinkt, samen met de oproep om het Evangelie vastberadener in praktijk te brengen. Luisteren vereist dat wij anderen erkennen als subject van hun eigen reis. Als we dat doen, voelen anderen zich welkom, niet veroordeeld, vrij om hun eigen geestelijke reis te delen. Dit is in vele contexten ervaren, en voor sommigen was dit het meest transformerende aspect van het hele proces. De synodale ervaring kan begrepen worden als een weg van erkenning voor hen die zich niet voldoende erkend voelen in de Kerk. Dit geldt met name voor die mannelijke en vrouwelijke leken, diakens en mannelijke en vrouwelijke religieuzen die voorheen het gevoel hadden dat de institutionele Kerk niet geïnteresseerd was in hun geloofservaring of hun mening.

33. De verslagen gaan ook in op de moeilijkheid om diepgaand te luisteren en te aanvaarden dat men erdoor wordt veranderd. Zij wijzen op het ontbreken van gemeenschappelijke luister- en onderscheidingsprocessen, en vragen om meer vorming op dit gebied. Verder wijzen zij op het voortbestaan van structurele belemmeringen, waaronder: hiërarchische structuren die autocratische neigingen in de hand werken; een klerikale en individualistische cultuur die individuen isoleert en leidt tot gefragmenteerde relaties tussen priesters en leken; sociaal-culturele en economische ongelijkheden die rijken en hoogopgeleiden bevoordelen; en het ontbreken van 'tussenruimten' die ontmoetingen tussen leden van onderling gescheiden groepen bevorderen. In het verslag van Polen staat: *"Niet luisteren leidt tot onbegrip, uitsluiting en marginalisering. Het leidt ook tot afsluiting, simplificatie, gebrek aan vertrouwen en angsten die de gemeenschap vernietigen. Wanneer priesters niet willen luisteren en excuses maken, zoals hun zeer druk bestaan, of wanneer vragen onbeantwoord blijven, ontstaat een gevoel van verdriet en vervreemding in de harten van de gelovige leken. Zonder te luisteren worden antwoorden op de moeilijkheden van de gelovigen uit hun verband gerukt en gaan zij niet in op de kern van de problemen die deze ervaren. Op die manier verwordt hun inbreng tot leeg moralisme. Leken voelen dat het ontwijken van oprecht luisteren voortkomt uit de angst om zich pastoraal te moeten engageren. Een soortgelijk gevoel groeit wanneer bisschoppen geen tijd hebben om te spreken met en te luisteren naar de gelovigen."*

34. Tegelijkertijd tonen de verslagen begrip voor de eenzaamheid en het isolement van vele leden van de clerus die zich niet gehoord, gesteund en gewaardeerd voelen: in de verslagen is misschien een van de minst duidelijke stemmen die van priesters en bisschoppen die over zichzelf spreken en over hun ervaring van samen op weg te zijn. Een bijzonder aandachtig luisteren moet aan gewijde ambtsdragers worden aangeboden om ze in staat te stellen om te gaan met de vele dimensies van hun emotionele en seksuele leven. Ook wordt gewezen op de noodzaak om te zorgen voor passende vormen van opvang en bescherming voor de vrouwen en eventuele kinderen van priesters, die de gelofte van het celibaat hebben gebroken, omdat zij anders het risico van ernstig onrecht en discriminatie lopen.

Een optie voor jongeren, gehandicapten en de verdediging van het leven

35. Er is universele bezorgdheid over de geringe aanwezigheid van de stem van jongeren in het synodaal proces en ook steeds minder in het leven van de Kerk. Een hernieuwde aandacht voor jongeren, hun vorming en begeleiding is dringend nodig, ook als een manier om de conclusies van de vorige synode over 'Jongeren, het geloof en de onderscheiding van de roeping' (2018) uit te voeren. Bij die gelegenheid waren het juist jongeren die de noodzaak van een meer synodale Kerk naar voren brachten met het oog op de overdracht van het geloof vandaag. Het initiatief van de 'Digitale Synode' is een belangrijke poging om naar jongeren te luisteren en biedt nieuwe inzichten voor de verkondiging van het Evangelie. In het verslag van de Antillen staat: "*Aangezien onze jongeren een grote mate van vervreemding ervaren, moeten we een voorkeursoptie hebben voor jongeren.*"

36. Talrijke verslagen wijzen op het ontbreken van passende structuren en manieren om personen met een handicap te begeleiden en roepen op tot nieuwe manieren om hun bijdrage te verwelkomen en hun participatie te bevorderen. Ondanks haar eigen leer dreigt de Kerk de manier waarop de maatschappij hen terzijde schuift te kopiëren. "*De genoemde vormen van discriminatie - het niet luisteren, de schending van het recht om te kiezen waar en bij wie men woont, de ontzegging van de sacramenten, de beschuldiging van hekserij, misbruik en andere - , beschrijven de cultuur van afwijzing van personen met een handicap. Ze ontstaan niet toevallig, maar hebben dezelfde wortel: het idee dat het leven van personen met een handicap minder waard is dan dat van anderen*" (Verslag van de speciale synodale raadpleging van personen met een handicap door de Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven).

37. Even prominent is de inzet van het Volk van God voor de verdediging van kwetsbaar en bedreigd leven in al zijn stadia. Voor de Oekraïense Grieks-katholieke Kerk maakt het bijvoorbeeld deel uit van de synodaliteit om *"het verschijnsel van migratie van vrouwen te bestuderen en steun te bieden aan vrouwen van verschillende leeftijdsgroepen; speciale aandacht te besteden aan vrouwen die besluiten tot abortus uit angst voor materiële armoede en afwijzing door hun familie in de Oekraïne; begeleiding te bieden aan vrouwen die een verantwoorde keuze moeten maken in een moeilijke periode van hun leven, met als doel het leven van ongeboren kinderen te behouden en te beschermen en abortus te voorkomen; te zorgen voor vrouwen met een post-abortussyndroom. "*

Luisteren naar degenen die zich verwaarloosd en buitengesloten voelen

38. Uit de verslagen blijkt duidelijk dat veel gemeenschappen het synodale karakter al hebben opgevat als een uitnodiging om te luisteren naar degenen die zich uit de Kerk verbannen voelen. De groepen die zich verbannen voelen zijn divers, te beginnen met veel vrouwen en jongeren die zich niet erkend voelen in hun gaven en capaciteiten. Binnen deze groepen, die onderling zeer verschillend zijn, voelen velen zich vernederd, verwaarloosd, onbegrepen. Verlangen naar een thuis kenmerkt ook degenen die zich na de liturgische ontwikkelingen van het Tweede Vaticaans Concilie niet op hun gemak voelen. Voor velen is de ervaring dat er serieus naar hen wordt geluisterd transformerend en een eerste stap om zich opgenomen te voelen. Anderzijds was het een bron van verdriet dat sommigen het gevoel hadden dat hun deelname aan het synodeproces niet welkom was. Dit gevoel vraagt om begrip en dialoog.

39. Onder degenen die vragen om een meer betekenisvolle dialoog en een meer gastvrije ruimte vinden we ook degenen die, om verschillende redenen, een spanning voelen tussen het behoren tot de Kerk en hun eigen liefdevolle relaties, zoals: gescheiden mensen die zijn hertrouwd, alleenstaande ouders, mensen die in een polygaam huwelijk leven, LGBTQ mensen, enz. Uit verslagen blijkt hoe deze vraag naar welkom veel plaatselijke kerken op de proef stelt: *"Mensen vragen dat de Kerk een toevluchtsoord is voor de gewonden en gebrokenen, niet een instelling voor perfecte mensen. Ze willen dat de Kerk mensen ontmoet waar ze ook zijn, met hen meeloopt in plaats van hen te veroordelen en echte relaties opbouwt door zorgzaamheid en authenticiteit, niet vanuit superioriteit"* (BC USA). Zij laten ook zien dat men onzeker is over hoe te reageren en dat er behoefte is aan een proces van onderscheiding van de universele Kerk: *"Er is een nieuw fenomeen in de Kerk die absoluut nieuw is in Lesotho: relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht. [...] Deze nieuwigheid is verontrustend voor katholieken en voor hen die*

het als een zonde beschouwen. Verrassend genoeg zijn er katholieken in Lesotho die dit gedrag zijn gaan praktiseren en verwachten dat de Kerk hen en hun manier van doen accepteert. [...] Dit is een problematische uitdaging voor de Kerk omdat deze mensen zich uitgesloten voelen" (BC Lesotho). Ook degenen die het gewijde ambt hebben verlaten en getrouwd zijn, vragen om een meer gastvrije Kerk, met een grotere bereidheid tot dialoog.

40. Ondanks de culturele verschillen zijn er opmerkelijke overeenkomsten tussen de verschillende continenten wat betreft degenen die in de samenleving en ook in de christelijke gemeenschap als uitgesloten worden beschouwd. In veel gevallen ontbreekt hun stem in het synodaal proces, en verschijnen zij alleen in verslagen omdat anderen over hen spreken en hun uitsluiting betreuren: "*Als Boliviaanse Kerk betreuren wij het dat wij niet in staat zijn geweest de armen in de periferie en op de meest afgelegen plaatsen effectief te bereiken*" (BC Bolivia). Tot de meest genoemde uitgesloten groepen behoren: de armsten, eenzame ouderen, inheemse volkeren, migranten zonder enige binding die een precair bestaan leiden, straatkinderen, alcohol- en drugsverslaafden, degenen die in het criminele circuit terecht zijn gekomen en voor wie prostitutie de enige kans lijkt om te overleven, slachtoffers van mensenhandel, overlevenden van misbruik (in de kerk en daarbuiten), gevangenen, groepen die het slachtoffer zijn van discriminatie en geweld op grond van ras, etniciteit, geslacht, cultuur en seksualiteit. In de verslagen verschijnen ze allemaal als mensen met gezichten en namen, die oproepen tot solidariteit, dialoog, begeleiding en welkom.

3.2 Zusters en broeders voor de zending

41. De Kerk is de drager van een verkondiging van de volheid van leven: "*Ik ben gekomen opdat zij leven zouden hebben en wel in overvloed*" (Joh10,10). De evangeliën stellen de volheid van leven en de volheid van het Rijk Gods niet voor als afzonderlijke realiteiten of werkterreinen, maar altijd als dynamisch met elkaar verweven bewegingen. De opdracht van de Kerk is Christus aanwezig te stellen te midden van zijn volk door het lezen van het Woord, de viering van de sacramenten en door alle handelingen die zorg dragen voor de gewonden en de lijdenden. "*Het is noodzakelijk dat wij ons allen in de Kerk een proces van ommekeer begeven om in deze behoefte te voorzien, hetgeen inhoudt dat wij het kerygma als de fundamentele verkondiging voorstellen en luisteren naar Christus die voor ons is gekruisigd en verzezen. [...]* Vandaar het belang om terug te keren naar de essentie van het christelijk leven en van onze eerste liefde, en terug te keren naar onze wortels van de vroege kerkgemeenschappen, dat wil zeggen: waar alle dingen in gemeenschap werden gehouden" (BC Costa Rica).

42. Bij het vervullen van onze zending beantwoorden wij aan de maat van onze christelijke roeping. Het vergroten van onze tent is de kern van deze missionaire activiteit. Daarom biedt een Kerk die synodaliteit beoefent een krachtig getuigenis van het Evangelie aan de wereld: *"De Heilige Geest dringt aan op de vernieuwing van onze strategieën, verbintenissen, toewijding en motivatie, zodat wij samen kunnen optrekken en diegenen kunnen bereiken die het verst weg zijn: door het Woord van God met enthousiasme en vreugde te verspreiden, door onze talenten, gaven en bekwaamheid in te zetten, door nieuwe uitdagingen aan te gaan en door culturele veranderingen tot stand te brengen in het licht van het Evangelie en het leven van de Kerk"* (BC Venezuela). De verslagen bevatten de droom van een dergelijke Kerk: een Kerk die diep betrokken is bij de uitdagingen van de wereld en in staat is daarop te reageren door middel van concrete veranderingen. *"De wereld heeft behoefte aan een 'Kerk die erop uit trekt', die de scheiding tussen gelovigen en niet-gelovigen verwerpt, die naar de mensheid kijkt en haar meer biedt dan een leer of een strategie: een heilservaring, een gepaste reactie op de schreeuw van de mensheid en de natuur"* (BC Portugal).

De zending van de Kerk in de wereld van vandaag

43. Synodaliteit is een oproep van God om samen op te trekken met de hele menselijke familie. Op veel plaatsen leven christenen te midden van mensen met een ander geloof of met niet-gelovigen en zijn zij betrokken bij een dialoog die ontstaat in de uitwisselingen van het dagelijks leven en het gemeenschappelijk samenleven: *"Er wordt een sociaal klimaat van dialoog gecultiveerd, ook met degenen die de traditionele Afrikaanse godsdienst belijden, en met elke andere persoon of gemeenschap, tot welke religieuze denominatie zij ook behoren"* (BC Senegal, Mauritanië, Kaapverdië en Guinee-Bissau). Uit de verslagen blijkt echter dat er nog een lange weg te gaan is op het gebied van sociale, culturele, spirituele en intellectuele uitwisseling en samenwerking.

44. De wonden van de Kerk zijn nauw verbonden met die van de wereld. De verslagen spreken over de uitdagingen van tribalisme, sektarisme, racisme, armoede en genderongelijkheid binnen het leven van de Kerk en in de wereld. Net als veel andere landen constateert Oeganda dat in de structuren van de Kerk *"meer naar de rijken en de hoog opgeleiden wordt geluisterd dan naar anderen"*. In het verslag van de Filippijnen wordt opgemerkt dat *"veel kansarmen en zij die in de samenleving zijn gemarginaliseerd, het gevoel hebben dat zij ook in de Kerk worden buitengesloten"*. Andere verslagen wijzen op de invloed die etnische discriminatie en een op tribalisme gebaseerde cultuur hebben op het leven van kerkelijke gemeenschappen. Deze realiteiten vormen niet alleen de achtergrond van onze

zending, maar bepalen ook haar focus en doel: de boodschap van het evangelie die de Kerk moet verkondigen, moet ook de structuren van de zonde bekeren die de mensheid en de schepping gevangen houden.

45. Het Volk van God spreekt een diep verlangen uit om de schreeuw van de armen en van de aarde te horen. In het bijzonder nodigen de verslagen ons uit de onderlinge verbondenheid van sociale en ecologische uitdagingen te erkennen en daarop te reageren door samen te werken en allianties te vormen met andere christelijke denominaties, gelovigen van andere religies en alle mensen van goede wil. Deze oproep tot hernieuwde oecumene en interreligieuze betrokkenheid is bijzonder sterk in regio's die gekenmerkt worden door een grotere kwetsbaarheid voor sociale en milieuschade en meer uitgesproken ongelijkheden. In veel verslagen vanuit Afrika en de Stille Oceaan worden kerken over de hele wereld bijvoorbeeld opgeroepen om te erkennen dat de aanpak van sociale en milieuproblemen niet langer optioneel is: *"Het is onze wens om dit deel van Gods schepping te beschermen, omdat het welzijn van onze mensen op zoveel manieren afhankelijk is van de oceaan. In sommige van onze landen is de oceaan de grootste bedreiging, omdat veranderingen in het klimaat drastische gevolgen hebben voor het voortbestaan van deze landen"* (BC Pacific).

46. Sommige verslagen wezen ook op het belang van de rol van de Kerk in het publieke domein, met name in verband met processen van vredesopbouw en verzoening. In sterk verdeelde samenlevingen wordt dit vaak gezien als een cruciaal onderdeel van de zending. Andere verslagen riepen de Kerk op met meer vertrouwen een eigen bijdrage te leveren aan het debat en de inzet voor rechtvaardigheid in het publieke domein. Er leeft een wens dat men beter wordt gevormd in de sociale leer van de Kerk. *"Onze Kerk is niet geroepen tot confrontatie, maar tot dialoog en samenwerking op alle niveaus. Onze dialoog mag geen apologetische dialoog zijn met nutteloze argumenten, maar een dialoog van leven en solidariteit"* (Katholieke Armeense Kerk).

47. Een ander thema dat in veel verslagen terugkomt is de zwakte van diepgaand oecumenisch engagement en het verlangen om te leren hoe de oecumenische reis nieuw leven kan worden ingeblazen, te beginnen met concrete, dagelijkse samenwerking op het gebied van gemeenschappelijke bezorgdheid over sociale en ecologische rechtvaardigheid. Een meer gemeenschappelijk getuigenis onder christenen en tussen religieuze gemeenschappen is een vurig verlangen.

Samen op weg met alle christenen

48. De oproep tot oecumene is echter niet alleen gericht op gemeenschappelijk

maatschappelijk engagement. Veel verslagen benadrukken dat er geen volledige synodaliteit is zonder eenheid onder christenen. Dit begint met de oproep tot nauwere gemeenschap tussen kerken van verschillende riten. Sinds het Tweede Vaticaans Concilie heeft de oecumenische dialoog vooruitgang geboekt: *"In het echte leven van de Centraal-Afrikaanse Republiek is 'samenleven' tussen christenen van verschillende denominaties vanzelfsprekend. Onze buurten, onze gezinnen, onze mortuaria, onze werkplaatsen zijn echte plaatsen van oecumene"* (BC Centraal-Afrikaanse Republiek). Veel oecumenische kwesties die verband houden met synodale structuren en kerkelijke ambten, zijn echter nog steeds niet goed uitgewerkt. In de verslagen wordt ook opgemerkt dat waar vervolging de christenen blijft verenigen, er een 'oecumene van het martelaarschap' bestaat. De verslagen vragen meer aandacht voor zaken die tot verdeeldheid leiden, bijvoorbeeld de kwestie van het delen van de eucharistie.

49. De verslagen wijzen ook op het gevoelige fenomeen van de groei van het aantal interkerkelijke en interreligieuze gezinnen, met hun specifieke behoeften op het gebied van begeleiding. Om de inzet voor dialoog en begeleiding, als getuigenis in een gefragmenteerde wereld, nieuw leven in te blazen, is gerichte vorming nodig die het vertrouwen, de capaciteit en de motivatie voor de oecumenische en interreligieuze dialoog onder bisschoppen, priesters, gewijde vrouwen en mannen, mannelijke en vrouwelijke leken vergroot. *"Hoewel de katholieke Kerk in India heeft geprobeerd de oecumenische en interreligieuze dialoog te bevorderen, bestaat het gevoel dat de zending op dit gebied minimaal is. De dialoog trok slechts een handvol mensen, een voorhoede, en bleef vooral een cerebrale oefening die beperkt bleef tot het domein van ideeën en concepten. Het werd geen beweging van de massa's of een dialoog van leven, liefde en actie aan de basis door mensen van verschillende geloofsovertuigingen en ideologieën te laten nadenken, plannen te laten maken en samen te werken voor gemeenschappelijke doelen"* (BC India).

Culturele contexten

50. In tal van verslagen wordt gewezen op het belang van de erkenning dat de Kerk haar opdracht om het Evangelie te verkondigen vervult binnen specifieke culturele contexten, en wordt beïnvloed door diepgaande en snelle maatschappelijke veranderingen. De factoren variëren, maar creëren belangrijke uitdagingen voor participatie; ze geven vorm aan de realiteit van de zending van de Kerk. De erfenissen van sektarisme, tribalisme en ethno-nationalisme - die op verschillende plaatsen verschillend tot uiting komen en worden ervaren - delen hetzelfde kenmerkende risico: dat de uitdrukking van de katholiciteit van de Kerk wordt vernauwd.

51. Veel plaatselijke kerken zijn bezorgd over de gevolgen van een gebrek aan

vertrouwen en geloofwaardigheid als gevolg van de misbruikcrisisen. Anderen wijzen op individualisme en consumentisme als kritische culturele factoren: *"Elke dag kunnen we voelen dat zelfs in ons land de verkondiging van het Evangelie wordt uitgedaagd door toenemende secularisatie, individualisme en onverschilligheid voor de institutionele vormen van religie"* (BC Hongarije). Het verslag van Malta onderstreept, net als vele andere, hoe de historische verwickelingen tussen Kerk en politieke macht nog steeds van invloed zijn op de context van zending. Veel kerken voelen zich geconfronteerd met al deze culturele uitdagingen tegelijk, maar willen met steeds meer vertrouwen het evangelie verkondigen in *"een consumptiemaatschappij die er niet in geslaagd is duurzaamheid, gelijkheid of levensvoldoening te garanderen"* (BC Ierland). Anderen ervaren in eigen kring een veelheid aan standpunten: *"Zuidelijk Afrika wordt ook beïnvloed door de internationale trends van secularisatie, individualisering en relativisme. Kwesties als de leer van de Kerk over abortus, anticonceptie, de wijding van vrouwen, gehuwde geestelijken, het celibaat, echtscheiding en hertrouwen, de Heilige Communie, homoseksualiteit, LGBTQIA+ werden in alle bisdommen aan de orde gesteld, zowel op het platteland als in de stad. De meningen hierover liepen uiteraard uiteen en het is niet mogelijk een definitief standpunt van de gemeenschap over een van deze kwesties te geven"* (BC Zuid-Afrika). In veel verslagen wordt uitdrukkelijk betreurd dat families onder druk staan en dat dit gevolgen heeft voor de relaties tussen de generaties en de geloofsoverdracht. Veel Aziatische verslagen vragen om betere begeleiding en vorming voor gezinnen, die om moeten gaan met veranderende culturele omstandigheden.

52. In sommige contexten wordt het getuigenis van het geloof geleefd tot en met het punt van martelaarschap. Er zijn landen waar christenen, vooral jongeren, geconfronteerd worden met de uitdaging van systematische gedwongen bekering tot andere godsdiensten. Er zijn veel verslagen die de onveiligheid en het geweld benadrukken waarmee vervolgte christelijke minderheden te kampen hebben. In zulke gevallen vereist een samen optrekken met mensen van andere godsdiensten, in plaats van zich terug te trekken achter scheidingsmuren, profetische moed.

Culturen, religies en dialoog

53. Een essentieel element van een synodale Kerk, dat nog veel verdieping en beter begrip behoeft, is de oproep tot een zinnvollere interculturele benadering. Deze benadering begint met het samen optrekken met anderen, het waarderen van culturele verschillen, het begrijpen van die bijzonderheden als elementen die ons helpen te groeien: *"De ontmoeting tussen de katholieke Kerk in Cambodja en de boeddhistische monniken en leken in Cambodja 'creëert een nieuwe cultuur'. Al onze activiteiten beïnvloeden elkaar en de hele wereld. We verschillen misschien in religie, maar we streven allemaal naar het algemeen welzijn"* (BC Laos en Cambodja). Het zijn de kerken die een kleine minderheid vertegenwoordigen in de context waarin zij leven die dit het meest intens ervaren: *"Zo is er bijvoorbeeld wat we de 'porositeit' van onze kerken kunnen noemen, waarvan de grens met de burgermaatschappij paradoxaal genoeg minder scherp is dan elders [...]. Er is geen probleem om dingen 'binnen' of 'buiten' de Kerk te doen. Wij zijn per definitie een Kerk die erop uitgaat, want wij zijn altijd 'onder anderen' en dit heeft ons geleerd te luisteren, flexibel te zijn en creatief te zijn in vormen, taal en praktijken"* (BC Noord-Afrikaanse regio - CERNA).

54. Maar zelfs wanneer wij tot aanvaarding of zelfs waardering van de ander komen, is de reis nog niet voltooid. De interculturele benadering van de Kerk is gericht op de horizon waartoe Christus ons roept: het Koninkrijk van God. In de omarming van een verrijkende verscheidenheid vinden wij onze diepere eenheid en de mogelijkheid om samen te werken met Gods genade: *"We moeten ook acht slaan op de gedachten en ideeën van de grotere familieverbanden en tochtgenoten op onze weg; niet-katholieken, politici en ongelovigen. Dit zijn stemmen in onze omgeving die we niet mogen negeren, anders missen we Gods influisteringen via hen! "* (BC Zimbabwe). Hiermee leggen we een getuigenis af in een wereld die moeite heeft om diversiteit in eenheid als een ware roeping te zien: *"De gemeenschap [...] moet meer rekening houden met diversiteit, aspiraties, behoeften en manieren om het geloof te beleven. De universele Kerk moet garant blijven staan voor de eenheid, maar de bisdommen kunnen het geloof lokaal incultureren: decentralisatie is noodzakelijk"* (Aartsbisdom Luxemburg).

55. In een groot aantal verslagen wordt opgeroepen tot een betere erkenning, betrokkenheid, integratie en reactie op de rijkdom van lokale culturen, waarvan vele wereldbeelden en handelingswijzen hebben die synodaal zijn. Men spreekt de wens uit de plaatselijke cultuur te bevorderen (en in sommige gevallen: deze te herstellen en te verdiepen), deze te integreren in het geloof en op te nemen in de liturgie. *"In deze context zijn christenen*

geroepen hun eigen bijdrage te leveren vanuit hun eigen visie op het geloof om het in de nieuwe culturele contexten te incultureren [...]. Deze verscheidenheid van benaderingen moet worden gezien als de uitvoering van een model van interculturaliteit, waarbij de verschillende voorstellen elkaar aanvullen en verrijken, en verder gaan dan de multiculturaliteit, die bestaat in het eenvoudig naast elkaar plaatsen van culturen, gesloten binnen hun grenzen" (bijdrage van de Pauselijke Raad voor Cultuur).

56. In veel gevallen wordt in de verslagen bijzondere aandacht gevraagd voor de situatie van inheemse volkeren. Hun spiritualiteit, wijsheid en cultuur kunnen ons veel leren. Wij moeten samen met deze volkeren de geschiedenis herlezen, inspiratie putten uit die situaties waarin het optreden van de Kerk ten dienste stond van hun integrale menselijke ontwikkeling, en vergeving vragen voor de keren dat zij in plaats daarvan medeplichtig was aan hun onderdrukking. Tegelijkertijd wordt in sommige verslagen gewezen op de noodzaak de schijnbare tegenstellingen tussen culturele praktijken of traditionele overtuigingen en de leer van de Kerk met elkaar te verzoenen. Op een meer algemeen niveau moet de praktijk van synodaliteit - gemeenschap, participatie en zending - binnen lokale culturen en contexten worden verwoord, in een spanning die onderscheidingsvermogen en creativiteit bevordert.

3.3 Gemeenschap, participatie en medeverantwoordelijkheid

57. De zending van de Kerk wordt gerealiseerd via het leven van alle gedoopten. Uit de verslagen spreekt een diep verlangen naar erkenning en herbevestiging van deze gemeenschappelijke waardigheid als basis voor de vernieuwing van het leven en de ambten in de Kerk. Zij bevestigen de waarde van alle roepingen in de Kerk, en nodigen ons bovenal uit Jezus te volgen en terug te keren naar zijn stijl en wijze van uitoefening van macht en gezag als een middel om genezing, verzoening en bevrijding te bieden. *"Het is belangrijk een synodaal institutioneel model op te bouwen als een kerkelijk paradigma voor de deconstructie van de piramidale macht die bestuur door een enkel iemand bevoordeelt. De enige legitieme autoriteit in de Kerk moet die van liefde en dienstbaarheid zijn, naar het voorbeeld van de Heer"* (BC Argentinië).

Het klerikalisme voorbij

58. De toon van de verslagen is niet antiklerikaal (tegen priesters of het ambt van het priesterschap). Velen uiten diepe waardering en genegenheid voor trouwe en toegewijde priesters; zij uiten zorgen over de vele eisen die aan hen worden gesteld. Zij uiten ook het verlangen naar beter gevormde, beter begeleide en minder geïsoleerde priesters. Zij wijzen op

het belang om de Kerk te bevrijden van klerikalisme, zodat al haar leden, inclusief priesters en leken, een gemeenschappelijke zending kunnen vervullen. Klerikalisme wordt gezien als een vorm van geestelijke verarming, een verarming van het waardevolle van het gewijde ambt; het is een cultuur die geestelijken isoleert en leken schaadt. Deze cultuur scheidt ons van de levende ervaring van God en schaadt de verwantschapsrelaties van de gedoopten en veroorzaakt starheid, gehechtheid aan legalistische macht en een uitoefening van gezag die eerder gaat om macht dan om dienstbaarheid. Klerikalisme kan evenzeer een verleiding zijn voor leken als voor geestelijken, zoals het verslag uit de Centraal-Afrikaanse Republiek onderstreept: *"Sommige parochiepriesters gedragen zich als 'gevers van opdrachten' die hun wil opleggen zonder naar iemand te luisteren. Christelijke leken voelen niet dat zij onderdeel zijn van het Volk van God. Initiatieven die te klerikaal zijn moeten worden betreurd. Sommige pastorale werkers, geestelijken en leken omringen zich soms liever met degenen die hun mening delen en blijven uit de buurt van degenen wier overtuigingen vijandig zijn en met hen van mening verschillen."*

59. Hoewel de verslagen openhartig zijn in hun diagnose van het probleem, zijn ze niet zonder hoop. Zij drukken een diep en energiek verlangen uit naar vernieuwde vormen van leiderschap - priesterlijk, bisschoppelijk, van religieuzen en leken - die relationeel en collaboratief zijn, en naar vormen van gezag die solidariteit en medeverantwoordelijkheid stimuleren: *"De taken van degenen in posities van autoriteit omvatten het aanmoedigen, betrekken, leiden en vergemakkelijken van deelname aan het leven van de Kerk [...] en het delegeren van een deel van de verantwoordelijkheden"* (BC Slowakije). Leken, religieuzen en geestelijken willen hun talenten en capaciteiten ten dienste stellen van de Kerk, en daarvoor vragen zij om een uitoefening van leiderschap die hen in staat stelt vrij te zijn. In de verslagen wordt dank betuigd aan de leiders die hun rol reeds op deze wijze uitoefenen.

Heroverweging van de participatie van vrouwen

60. De oproep tot bekering van de cultuur van de Kerk, voor het heil van de wereld, is concreet verbonden met de mogelijkheid om een nieuwe cultuur tot stand te brengen, met nieuwe praktijken en structuren. Een kritiek en urgent aspect in dit verband betreft de rol van de vrouw en haar roeping, die is geworteld in onze gemeenschappelijke waardigheid als gedoopten, om volledig deel te nemen aan het leven van de Kerk. Overal ter wereld is een groeiend bewustzijn en een toenemende gevoeligheid voor deze kwestie waar te nemen.

61. Uit alle werelddelen komt een oproep om katholieke vrouwen in de eerste plaats te waarderen als gedoopte en gelijkwaardige leden van het Volk van God. Bijna unaniem wordt bevestigd dat vrouwen veel van de Kerk houden. Maar velen voelen verdriet omdat hun leven vaak niet goed wordt begrepen en hun bijdragen en charisma's niet altijd worden gewaardeerd. Het verslag uit het Heilig Land merkt op: *"Degenen die het meest betrokken waren bij het synodaal proces waren vrouwen, die zich lijken te hebben gerealiseerd dat zij niet alleen meer te winnen, maar ook meer te bieden hadden omdat zij moeten verkeren aan een profetische rand, van waaruit zij waarnemen wat er gebeurt in het leven van de Kerk."* Het verslag vervolgt: *"In een Kerk waar bijna alle besluiten worden genomen door mannen, zijn er weinig ruimtes waar vrouwen hun stem kunnen laten horen. Toch vormen zij de ruggengraat van de kerkelijke gemeenschappen, zowel omdat zij de meerderheid van de praktiserende leden vertegenwoordigen als ook omdat zij tot de meest actieve leden van de Kerk behoren."* Het Koreaanse verslag bevestigt: *"Ondanks de grote deelname van vrouwen aan diverse kerkelijke activiteiten worden zij vaak uitgesloten van belangrijke besluitvormingsprocessen. Daarom moet de Kerk haar bewustzijn en institutionele aspecten van hun activiteiten verbeteren"* (BC Korea). De Kerk staat voor twee samenhangende uitdagingen: vrouwen blijven de meerderheid uitmaken van degenen die de liturgie bijwonen en aan activiteiten deelnemen, mannen een minderheid; toch worden de meeste besluitvormings- en bestuursfuncties door mannen bekleed. Het is duidelijk dat de Kerk manieren moet vinden om mannen te bewegen tot een actiever lidmaatschap van de Kerk en om vrouwen in staat te stellen vollediger deel te nemen op alle niveaus van het kerkelijk leven.

62. Op elk gebied van hun leven vragen vrouwen de Kerk om hun bondgenoot te zijn. Dit omvat ook het aanpakken van de sociale realiteit van verarming, geweld en vernedering waarmee vrouwen over de hele wereld worden geconfronteerd. Zij vragen om een Kerk die aan hun zijde staat en meer begrip en steun biedt in de strijd tegen de krachten van vernietiging en uitsluiting. Vrouwen die deelnemen aan de synodale processen wensen dat zowel de Kerk als de samenleving een plaats zijn van bloei, actieve deelname en toebehoren. Sommige verslagen merken op dat de culturen van hun landen vooruitgang hebben geboekt bij de integratie en participatie van vrouwen, vooruitgang die als model zou kunnen dienen voor de Kerk. *"Dit gebrek aan gelijkheid voor vrouwen binnen de Kerk wordt gezien als een struikelblok voor de Kerk in de moderne wereld"* (BC Nieuw-Zeeland).

63. Het probleem doet zich in verschillende vormen voor in verschillende culturele contexten en betreft de deelname en erkenning van zowel vrouwelijke leken als vrouwelijke religieuzen. Het verslag van de generaal oversten van de Instituten voor Gewijd Leven merkt

op: "Seksisme in besluitvorming en kerkelijk taalgebruik is wijdverbreid in de Kerk... Als gevolg daarvan worden vrouwen uitgesloten van betekenisvolle rollen in het leven van de Kerk en gediscrimineerd doordat zij geen eerlijk loon ontvangen voor hun inzet en diensten. Vrouwelijke religieuzen worden vaak beschouwd als goedkope arbeidskrachten. Er is een tendens - in sommige kerken - om vrouwen uit te sluiten en kerkelijke functies toe te vertrouwen aan permanente diakens; en zelfs om het religieuze leven zonder habijt te onderwaarderen, zonder rekening te houden met de fundamentele gelijkheid en waardigheid van alle gedoopte christelijke gelovigen, vrouwen en mannen" (USG/UISG).

64. Bijna alle verslagen stellen de kwestie van volledige en gelijke deelname van vrouwen aan de orde: "De toenemende erkenning van het belang van vrouwen in het leven van de Kerk opent mogelijkheden voor een grotere, zij het beperkte, deelname aan kerkelijke structuren en besluitvormingsdomeinen" (BC Brazilië). De verslagen zijn het echter niet eens over één enkel of volledig antwoord op het vraagstuk van de roeping, inclusie en ontplooiing van vrouwen in Kerk en samenleving. Na aandachtig te hebben geluisterd, vragen veel verslagen dat de Kerk haar overleg voortzet met betrekking tot een reeks specifieke vragen: de actieve rol van vrouwen in de bestuursstructuren van kerkelijke organen, de mogelijkheid voor vrouwen met een adequate opleiding om in parochies te preken, en een vrouwelijk diaconaat. Over de kwestie van de priesterwijding voor vrouwen liepen de meningen veel sterker uiteen; in sommige verslagen wordt opgeroepen tot een priesterwijding voor vrouwen, terwijl andere de kwestie als afgesloten beschouwen.

65. Een belangrijk element van dit proces betreft de erkenning van de wijze waarop vrouwen, met name vrouwelijke religieuzen, reeds een voortrekkersrol vervullen in de synodale praktijken in enkele van de meest uitdagende sociale situaties waarmee wij worden geconfronteerd. De bijdrage van de Unie van Algemene Oversten en de Internationale Unie van Algemene Oversten stelt vast: "Er zijn zaden van synodaliteit waar we nieuwe wegen inslaan in solidariteit: het veiligstellen van een toekomst van raciale en etnische rechtvaardigheid en vrede voor zwarte, bruine, Aziatische en inheemse Amerikaanse broeders en zusters (Verenigde Staten); diepgaande verbinding met inheemse en autochtone zusters en broeders (Amerika); het openen van nieuwe wegen van aanwezigheid van religieuze zusters in diverse bewegingen; bondgenootschap met gelijkgestemde groepen om belangrijke sociale kwesties aan te pakken (zoals klimaatverandering, vluchtelingen en asielzoekers, dakloosheid), of kwesties van specifieke naties." In deze contexten zoeken vrouwen bondgenoten en kunnen zij leermeesters zijn van synodaliteit binnen bredere kerkelijke processen.

Charisma's, roepingen en ambten

66. De verantwoordelijkheid voor het synodale leven van de Kerk kan niet worden gedelegeerd, maar moet door allen worden gedeeld in antwoord op de gaven die de Geest aan de gelovigen schenkt. *"Een groep in het bisdom Lae merkte over de synodaliteit in hun parochie het volgende op: "In onze pastorale vergadering zien we dat we de mening/suggesties van alle mensen en ook van de vrouwen in overweging worden genomen alvorens beslissingen te nemen die het leven van alle mensen in onze parochie zullen beïnvloeden. Een andere parochie merkte op: "Als we iets willen doen in onze parochie, komen we samen, luisteren we naar de suggesties van iedereen in de gemeenschap, beslissen we samen en voeren we de beslissingen samen uit"* (BC Papoea-Nieuw-Guinea en Salomonseilanden). Er is echter geen gebrek aan uitingen van moeilijkheden om medeverantwoordelijkheid in de praktijk te brengen: *"Als bisschoppen erkennen wij dat de door het Tweede Vaticaanse Concilie gepropageerde 'dooptheologie', de basis voor medeverantwoordelijkheid in zending, niet voldoende ontwikkeld is. Daarom voelt de meerderheid van de gedoopten geen volledige identificatie met de Kerk en nog minder een missionaire medeverantwoordelijkheid. Bovendien bevorderen leiders van de huidige pastorale structuren en de mentaliteit van veel priesters deze medeverantwoordelijkheid niet. Zo blijven ook mannelijke en vrouwelijke religieuzen en apostolische lekenbewegingen vaak subtiel of openlijk in de marge van de diocesane dynamiek. Zo worden de zogenaamde 'geëngageerde leken' in parochies (die het minst talrijk zijn) uiteindelijk overbelast met binnenkerkelijke verantwoordelijkheden die hun krachten te boven gaan en hun tijd uitputten"* (BC Mexico).

67. Dit verlangen naar medeverantwoordelijkheid kan in de eerste plaats worden gefundeerd door deze te zien als dienst aan de gemeenschappelijke zending, dat wil zeggen door te spreken over ambten. Zoals het Italiaanse verslag zegt: *"De opgedane ervaring [...] heeft bijgedragen tot de herontdekking van de medeverantwoordelijkheid die voortvloeit uit de waardigheid van alle gedoopten en heeft de mogelijkheid doen ontstaan om een visie op de Kerk te overwinnen die is opgebouwd rond het gewijde ambt, om te komen tot een Kerk die 'geheel en al bestaat uit ambten', die een gemeenschap is van verschillende charisma's en ambten."* Het thema van het ambt als centraal punt in het leven van de Kerk, en de noodzaak om de eenheid van de zending onder woorden te brengen met een pluraliteit van ambten, komt naar voren uit de raadpleging van het Volk van God. De erkenning en bevordering ervan *"is hier geen doel op zich, maar een versterking die ten dienste staat van de zending: verschillende actoren, gelijk in waardigheid, die elkaar aanvullen om een teken te zijn, om een Kerk geloofwaardig te maken die sacrament van het Koninkrijk is"* (BC België).

68. Veel verslagen verwijzen naar praktijken voor de erkenning en bevordering van kerkelijke taken, die de gemeenschap in staat stellen zich effectief in te zetten: *"De bevordering van lekenambten en het op zich nemen van verantwoordelijkheden vindt plaats door de verkiezing of benoeming van gelovigen die geacht worden de vastgestelde vereisten te bezitten"* (BC Mozambique). Zo wordt elk ambt een structureel en structurerend element van het gemeenschapsleven: *"Het op zich nemen van de verantwoordelijkheid wordt gewaarborgd door het ontvangen mandaat en het subsidiariteitsbeginsel. Catechisten zijn aangesteld en hebben een bijzondere status in de kerkelijke Familie van God. [...] Sommigen van hen zijn 'aangesteld' als gemeenschapsleiders, vooral in landelijke gebieden waar de aanwezigheid van priesters zeldzaam is"* (BC RD Congo). Er leven veel vragen over mogelijke ruimte voor de uitoefening van ambten door leken: *"Veel groepen zouden graag een grotere deelname van leken zien, maar de marges voor manoeuvreren zijn onduidelijk: welke concrete taken kunnen leken vervullen? Hoe wordt de verantwoordelijkheid van de gedoopten verbonden met die van de parochiepriester?"* (BC België).

69. In sommige contexten moet rekening worden gehouden met de verscheidenheid aan charisma's en kerkelijke taken die in georganiseerde vorm ontstaan binnen verenigingen, lekenbewegingen en nieuwe religieuze gemeenschappen. Er is aandacht nodig voor hun specifieke kenmerken, en ook voor het bewaren van de harmonie binnen elke plaatselijke Kerk. Wanneer het thema van kerkelijke ambten zich aandient in het concrete leven van de Kerk, stuit deze onvermijdelijk op de vraag naar de institutionalisering ervan. Dit doet de vraag rijzen naar de structuren waarin het leven van de christelijke gemeenschap zich ontvouwt.

70. In de katholieke Kerk zijn de charismatische gaven die de heilige Geest vrijelijk schenkt en die bijdragen tot de 'verjonging' van de Kerk, onlosmakelijk verbonden met de hiërarchische gaven die verbonden zijn met het sacrament van de wijdingen in de verschillende graden. Een grote uitdaging van de synodaliteit die tijdens het eerste jaar naar voren kwam, is onder leiding van de herders deze gaven te harmoniseren, zonder ze tegen elkaar uit te spelen; dus de charismatische en institutionele dimensies van de Kerk niet in oppositie van elkaar te plaatsen.

3.4 Synodaliteit krijgt vorm

71. De synodale reis heeft een aantal spanningen aan het licht gebracht, die in de voorgaande paragrafen expliciet zijn gemaakt. We moeten er niet bang voor zijn, maar ze verwoorden in een proces van voortdurend gemeenschappelijk overleg, met als doel deze te kanaliseren tot een bron die energie geeft, zonder dat ze destructief worden: alleen zo zal het

mogelijk zijn samen verder te gaan, in plaats van dat ieder zijn eigen weg gaat. Daarom moet de Kerk ook haar eigen instellingen en structuren een synodale vorm en werkwijze geven, met name wat betreft bestuur. Het kerkelijk recht zal dit proces van structurele vernieuwing moeten begeleiden door de nodige wijzigingen aan te brengen in de huidige regelingen.

72. Maar om echt synodaal te kunnen functioneren, zullen de structuren bemenst moeten worden door mensen die qua visie en vaardigheden goed gevormd zijn: "*De hele synodale oefening was er een van actieve deelname op verschillende niveaus. Om dit proces voort te zetten zijn een mentaliteitsverandering en een vernieuwing van de bestaande structuren nodig*" (BC India). Deze nieuwe visie zal ondersteund moeten worden door een spiritualiteit die de praktijk van de synodaliteit ondersteunt, waarbij vermeden moet worden dat deze realiteit gereduceerd wordt tot technisch-organisatorische kwesties. Het in de praktijk brengen van deze visie, als een gemeenschappelijke zending, kan alleen gebeuren door de ontmoeting met de Heer en door te luisteren naar de Geest. Voor synodaliteit is de aanwezigheid van de Geest noodzakelijk, en er is geen Geest zonder gebed.

Structuren en instellingen

73. Wanneer we spreken over de spanning tussen mondiaal en lokaal – wat in kerkelijke taal verwijst naar de relaties van lokale kerken onderling en met de universele Kerk - plaatst de dynamiek van het synodale proces ons voor een nieuwigheid die wordt gevormd door de Continentale Fase die nu is aangebroken. Afgezien van enkele regio's die gekenmerkt worden door een bijzondere historische dynamiek, ontbreekt het de Kerk tot nu toe aan gevestigde synodale praktijken op continentaal niveau. De invoering van een specifieke Continentale Fase in het proces van de synode is geen louter organisatorische truc, maar beantwoordt aan de dynamiek van de incarnatie van het evangelie dat wortel schiet in gebieden die gekenmerkt worden door een zekere culturele samenhang en homogeniteit, kerkelijke gemeenschappen voortbrengt met bijzondere kenmerken die verband houden met eigen kenmerken die elke cultuur heeft. In de context van een wereld die zowel geglobaliseerd als gefragmenteerd is, neigt elk continent, vanwege zijn gemeenschappelijke historische wortels, tot sociaal-culturele gemeenschappelijkheid. Het feit dat de context dezelfde uitdagingen biedt voor de zending van evangelisatie, schept bij uitstek de voorwaarden om een synodale dynamiek op gang te brengen die de banden versterkt tussen de kerken, een stimulans is voor uitwisseling van ervaringen en gaven en kan helpen nieuwe pastorale opties te bedenken.

74. Bovendien daagt de dynamiek van synodaliteit de Romeinse Curie zelf uit: *"Het is noodzakelijk te wijzen op de samenwerking met de andere dicasteriën van de Romeinse Curie waarmee wij regelmatig overleg plegen [...]. Men is echter van mening dat op dit gebied meer middelen moeten worden gevonden om de groei van een meer synodale praktijk en geest in de Romeinse Curie aan te moedigen, zoals de Heilige Vader wenst in de nieuwe Apostolische Constitutie Praedicate Evangelium"* (Bijdrage van het Staatssecretariaat - Afdeling voor Betrekkingen met Staten en Internationale Organisaties).

75. Ook de bisschoppenconferenties vragen zich af wat synodaliteit voor hen betekent: *"Ook de bisschoppen hebben gebeden en gedebatteerd over de vraag: 'Hoe maak je een bisschoppenconferentie meer synodaal? En hoe te leven op een meer synodale manier?'"* (BC Paraguay). Bijvoorbeeld: *"Met behoud van hun collegialiteit en vrijheid van besluitvorming zonder enige vorm van druk, zouden de bisschoppenconferenties vertegenwoordigers van de geestelijkheid en leken van de verschillende bisdommen bij hun debatten en vergaderingen moeten betrekken, in naam van de synodaliteit"* (Bijdrage van het Staatssecretariaat - Afdeling Diplomatieke Staf van de Heilige Stoel).

76. Tijdens de Continentale Fase zullen de bisschoppenconferenties een nieuwe rol kunnen spelen, die niet alleen verband houdt met de bevordering van de onderlinge gemeenschap, maar ook met de dialoog tussen kerken die door geografische en culturele nabijheid met elkaar verbonden zijn. Bovendien zal de Continentale Fase, via de kerkelijke en bisschoppelijke bijeenkomsten die gepland zijn, de gelegenheid bieden om in concrete en praktische termen uit te werken hoe kerkelijke synodaliteit en bisschoppelijke collegialiteit gestalte kunnen krijgen. Het zal ook gelegenheid bieden om na te denken over manieren om de harmonie te verbeteren tussen de gewone wijze van uitoefening van het bisschopsambt en het overgaan naar een volledig synodale stijl, een punt waarop in sommige verslagen een zeker gebrek aan energie wordt geconstateerd. Door de tijdens de Continentale Fase opgedane ervaring opnieuw te bezien, zal men een weg vinden om soepeler verder te gaan.

77. Veel meer dan de Latijnse Kerk bieden de Oosterse Kerken een rijkdom aan synodale structuren, die vandaag tot vernieuwing worden opgeroepen: *"De oude synodale structuren en kerkelijke processen die in de Syro-Malabaarse Kerk bestaan (Prathinidhiyogam, Palliyogam en Desayogam) geven uitdrukking aan het synodale karakter van de Kerk op lokaal, regionaal en universeel niveau, en zijn nuttig voor onze vorming in synodaliteit. Zij staan ten dienste van de parochies en gemeenschappen, die zo ontdekken hoe men gezamenlijk pastorale bedieningen kan uitoefenen om voortgang te maken door te luisteren naar de Heilige Geest. Bovendien zijn*

er enkele nieuwe initiatieven en pogingen om de synodale structuren van de Kerk te versterken" (Syro-Malabaarse Katholieke Kerk).

78. De dynamiek van medeverantwoordelijkheid loopt door alle niveaus van het kerkelijk leven. Deze is gericht op en staat ten dienste van de gemeenschappelijke zending en is niet bedoeld als een organisatorische manier om taken en bevoegdheden toe te wijzen. Op plaatselijk niveau stelt zij de participatieorganen ter discussie die reeds op de verschillende niveaus en met de eigen kenmerken van de verschillende riten zijn voorzien, alsmede de organen die eventueel kunnen worden opgericht ten dienste van een versterkte synodale dynamiek: "*Er is gesproken over een structuur en een organisatie die de geest van de synodaliteit oprecht weerspiegelen*" (BC Korea). Dit zijn in de eerste plaats pastorale raden, die steeds meer institutionele plaatsen moeten worden van inclusie, dialoog, transparantie, onderscheiding, evaluatie en empowerment van allen. In onze tijd zijn zij onmisbaar. Economische, diocesane en parochiële raden moeten vervolgens worden ingesteld, met aandacht voor de bisschoppelijke en priesterlijke raden rond de bisschop. Uit vele verslagen blijkt dat het goed zou zijn wanneer deze organen niet alleen raadgevend zijn, maar dat daar ook besluiten kunnen worden genomen op basis van processen van gemeenschappelijk overleg en niet op basis van het meerderheidsbeginsel dat in democratische instellingen wordt gehanteerd.

79. In verschillende delen van de wereld wordt transparantie gezien als een essentiële praktijk voor een Kerk die groeit naar een meer authentieke synodaliteit: "*De katholieke Kerk moet opener en transparanter worden, alles gebeurt in het geheim. Agenda's en notulen van de parochieraad worden nooit gepubliceerd, besluiten van financiële commissies worden nooit besproken en balansen worden nooit gedeeld*" (individuele opmerking uit het VK). Transparantie zal leiden tot echte verantwoording van alle besluitvormingsprocessen, met inbegrip van de criteria die voor de onderscheiding worden gebruikt. Een leiderschapsstijl die verankerd is in een synodale werkwijze, zal vertrouwen wekken en de geloofwaardigheid versterken: "*In sommige kwesties is de uitoefening van gezag daadwerkelijk collegiaal, door overleg met de organen die zijn ingebed in de verschillende structuren van bestuur, beheer en pastorale animatie [...]. Maar het is soms triest te moeten vaststellen dat er in onze katholieke Kerk bisschoppen, priesters, catechisten, gemeenschapsleiders [...] zijn die zeer autoritair zijn. In plaats van de gemeenschap te dienen, dienen sommigen zichzelf met eenzijdige beslissingen. Dit belemmert onze synodale reis*" (BC Tsjaad). Daarnaast wordt in veel verslagen opgemerkt dat mensen met voldoende vakbekwaamheid moeten worden betrokken bij het beheer van economische en bestuurlijke vraagstukken.

80. Alle kerkelijke instellingen, die immers ten volle deel uitmaken van de Kerk, worden opgeroepen na te gaan hoe zij de oproep tot synodaliteit kunnen integreren in de wijze waarop zij hun functies en hun zending uitoefenen, door hun structuren en procedures te vernieuwen. Een bijzonder geval zijn de universiteiten en academische instellingen, die onderzoek kunnen doen naar vraagstukken rond synodaliteit en kunnen bijdragen tot vernieuwing bij het opzetten van onderwijs- en vormingsprogramma's. Met name theologische faculteiten zullen de ecclesiologische, christologische en pneumatologische inzichten die synodale ervaringen en praktijken opleveren, kunnen verdiepen.

81. Het aannemen van een authentiek synodale stijl daagt ook het godgewijde leven uit, te beginnen met juist die praktijken die reeds het belang benadrukken van de deelname van alle leden aan het leven van de gemeenschap waartoe zij behoren: *"Synodaliteit in het godgewijde leven beïnvloedt de manier van onderscheiding en besluitvorming. Hoewel in onze instituten de gemeenschappelijke onderscheiding in praktijk wordt gebracht, is er ruimte voor verbetering. Het lidmaatschap van een geheel vereist participatie. [...] Een gedeelde wens is dat we overgaan tot een meer circulaire (participatieve) en minder hiërarchische en piramidale bestuursstijl - zowel in het leven van de Kerk als in het godgewijde leven"* (USG/UISG).

Vorming

82. De overgrote meerderheid van de verslagen wijst op de noodzaak van vorming in synodaliteit. Structuren alleen zijn niet voldoende: er is behoefte aan voortdurende vorming ter ondersteuning van een wijdverbreide synodale cultuur. Deze vorming moet toegesneden zijn op de lokale context om een synodale bekering te vergemakkelijken in de wijze waarop participatie, gezag en leiderschap worden uitgeoefend met het oog op een effectievere vervulling van de gemeenschappelijke zending. Het gaat niet alleen om het aanleren van specifieke technische of methodologische vaardigheden. Vorming in synodaliteit doorkruist alle dimensies van het christelijk leven en kan alleen *"een integrale vorming zijn die persoonlijke, spirituele, theologische, sociale en praktische dimensies omvat"*. *Daarvoor is een gemeenschap essentieel die als referentie dient, want een van de beginselen van "samen op weg" is de vorming van het hart, wat concrete kennis overstijgt en het hele leven omvat. Het is noodzakelijk om in het christelijk leven een voortdurende en permanente vorming in te stellen om synodaliteit in praktijk te brengen, deze te laten rijpen en groeien in het geloof, om deel te nemen aan het openbare leven, om de liefde en de deelname van de gelovigen aan de eucharistie te vergroten, om op stabiele wijze kerkelijke taken op zich te nemen, om echte medeverantwoordelijkheid uit te oefenen in het bestuur van de Kerk, om de dialoog aan te gaan met andere Kerken en met de*

samenleving, om degenen die veraf staan dichterbij te brengen in een geest van broederschap" (BC Spanje). Deze vorming zal zich moeten richten op alle leden van het Volk van God: "*Voor de verwezenlijking van de genoemde elementen van synodaliteit is er dringend behoefte aan onderwijs- en vormingsprogramma's voor geestelijken en leken om een gedeeld begrip van synodaliteit te ontwikkelen; dat is zo essentieel voor het samen optrekken in de plaatselijke kerken*" (BC Myanmar). Op deze manier zal het perspectief van synodaliteit samenvallen met catechese en pastorale zorg, waardoor deze verankerd blijven in een missionair perspectief.

83. De noodzaak van meer specifieke vorming in luisteren en dialoog wordt echter ook benadrukt, bijvoorbeeld door mensen en teams aan te stellen die synodaliteit kunnen bevorderen. Veel verslagen wijzen op de noodzaak van vorming in synodaliteit voor degenen die geroepen worden om leidinggevende functies te vervullen, met name priesters: "*De vorming in het seminarie is weliswaar lang, maar gericht op het voorbereiden van de geestelijken op een priesterlijke levensstijl, zonder hen te vormen om het pastoraat te coördineren. De vorming en training in samenwerken, luisteren naar elkaar en samen deelnemen aan de zending is essentieel in de priesteropleiding*" (BC Sri Lanka).

Spiritualiteit

84. Een cultuur van synodaliteit, die onmisbaar is om structuren en instellingen te bezielen, vereist een adequate vorming en moet vooral gevoed worden door vertrouwde met de Heer en het vermogen om te luisteren naar de stem van de Geest: "*Strategische planning en besluitvorming moeten gepaard gaan met geestelijk onderscheidingsvermogen, zodat elk project wordt verwelkomd en begeleid door de heilige Geest*" (Grieks-Melkitische Katholieke Kerk). Daartoe moeten wij groeien in een synodale spiritualiteit die gebaseerd is op aandacht voor innerlijkheid en geweten. "*In de persoonlijke spiritualiteit en in de boodschap van de Kerk moet de vreugde van de verrezen Christus overheersen en niet de angst voor een God die straft*" (BC Tsjechië).

85. Zoals reeds vele malen is benadrukt, moet een synodale Kerk allereerst omgaan met de vele spanningen die voortkomen uit de confrontatie met diversiteit. Daarom zal een synodale spiritualiteit verschillen verwelkomen en harmonie bevorderen en uit spanningen energie halen om de tocht voort te zetten. Om dit te bereiken moet zij niet langer het accent leggen op de individuele dimensie, maar op de collectieve dimensie: een spiritualiteit van "wij", die de bijdragen van elk persoon kan versterken.

86. Het eerste jaar van de synodale reis heeft al stimulerende ervaringen in die richting opgeleverd, via de voorgestelde methode van het geestelijk gesprek. Deze methode heeft het Volk van God in staat gesteld de smaak te proeven van een intermenselijke ontmoeting rond het Woord van God en de uiteenlopende resonanties die deze in het hart van ieder mens oproept. Deze methode moet niet alleen een gewone praktijk worden in het leven van de Kerk, zoals door velen wordt gevraagd, maar ook evolueren in de richting van een gemeenschappelijke onderscheiding, in het bijzonder binnen de participatieve organen. Dit vereist een grotere inspanning om de geestelijke dimensie te integreren in het gewone leven van de kerkelijke instellingen en hun bestuursstructuren, waarbij de onderscheiding in de praktijk gebracht wordt bij besluitvormingsprocessen. Gebed en stilte mogen in deze processen niet een apart iets vormen, alsof het om louter een voorwoord of nawoord zou gaan.

87. De christelijke spiritualiteit komt op verschillende manieren tot uitdrukking, die zowel verband houden met de veelheid aan tradities tussen Oost en West als met de verscheidenheid aan charisma's in het godgewijde leven en de kerkelijke bewegingen. Een synodale Kerk is opgebouwd rond diversiteit, en de ontmoeting tussen verschillende spirituele tradities kan een vormend "gymnasium" zijn voor zover zij in staat is gemeenschap en harmonie te bevorderen, en bij te dragen aan het overwinnen van de polarisaties die vele kerken ervaren.

3.5 Synodaal leven en liturgie

88. De verslagen benadrukken op vele manieren de diepe band tussen synodaliteit en liturgie: *"In het 'samen op weg gaan' inspireren gebed, devotie tot Maria als voorbeeld van een missionaire leerling die luistert naar het Woord, lectio divina en liturgische viering, het doel van saamhorigheid"* (BC Colombia).

Wortels die diep reiken

89. De eucharistie is op zichzelf al 'bron en hoogtepunt' van de synodale dynamiek van de Kerk. *"Liturgische viering en gebed worden ervaren als een kracht om menselijke en geestelijke energieën te verenigen en te mobiliseren. De heersende opvatting is dat het gebed levensvreugde en gemeenschapszin bevordert, want men beschouwt het als een referentiepunt, een plek van kracht en een oase van vrede. [...] De bijdragen onderstrepen twee modaliteiten die ontwikkeld moeten worden met het oog op een synodale reis: de eenheid van de gemeenschap en de levensvreugde. Deze reis zou moeten verlopen via de grote liturgische bijeenkomsten (pelgrimstochten...), om de volksvroomheid te voeden, het geloof te vernieuwen, het gevoel erbij te horen te voeden en zo de christenen beter te begeleiden zodat zij getuigen*

van het evangelie van naastenliefde in een situatie waarin het 'eigen volk eerst' en het 'zich opsluiten in de eigen identiteit' steeds duidelijker en agressiever worden" (BC Burkina Faso en Niger).

90. In landen in verschillende delen van de wereld "loopt de band van vele gedoopten met de Kerk vooral via het fenomeen van de volksreligiositeit. [...] Velen beschouwen dit als een teken van het behoren tot de Kerk; daarom moeten wij dit bevorderen en evangeliseren met het oog op een intensere deelname en een bewuste opname in het christelijk leven" (BC Panama).

Omgaan met spanningen: vernieuwing en verzoening

91. In veel verslagen wordt sterk aangedrongen op de invoering van een synodale stijl van liturgisch vieren, die de actieve deelname van alle gelovigen mogelijk maakt door alle verschillen te verwelkomen, alle kerkelijke taken te waarderen en alle charisma's te erkennen. Het synodale luisteren van de kerken vermeldt vele kwesties die in deze richting moeten worden aangepakt: van het heroverwegen van een liturgie die te zeer op de voorganger is gericht, tot de modaliteiten van actieve deelname van leken, tot de toegang van vrouwen tot ambtsfuncties. "Laten wij, trouw aan de traditie, haar originaliteit, eerbiedwaardigheid en uniformiteit, proberen de liturgische viering levendiger te maken, met meer participatie van de gehele gemeenschap van gelovigen: priesters, leken, jongeren en kinderen, die de tekenen van de tijd met goed onderscheidingsvermogen lezen. De jongeren proberen een plaats te hebben in de liturgie met liederen en dat is positief" (BC Ethiopië).

92. De huidige ervaring van de kerken vermeldt echter 'knopen' van conflict die op een synodale manier moeten worden aangepakt, zoals het onderscheiden hoe we ons moeten verhouden tot preconciulaire riten: "De verdeeldheid over de viering van de liturgie kwam tot uiting in het synodale overleg. 'Helaas wordt ook de viering van de eucharistie ervaren als een gebied van verdeeldheid binnen de Kerk. Het meest voorkomende hete hangijzer met betrekking tot de liturgie is de viering van de preconciulaire mis. De beperkte toegang tot het Missaal van 1962 werd betreurd; velen vonden dat de meningsverschillen over hoe we de liturgie vieren 'soms het niveau van vijandigheid' bereiken. Mensen aan beide kanten van het meningsverschil melden dat zij zich veroordeeld voelen door degenen die een andere mening zijn toegedaan" (BC V.S.). De eucharistie, sacrament van eenheid in liefde in Christus, mag geen reden zijn voor confrontatie, ideologie, scheuring of verdeeldheid. Bovendien zijn er elementen die spanning oproepen en die specifiek liggen op het vlak van de oecumene, zoals het deelnemen in de eucharistie. Dit heeft een directe weerslag op het leven van vele kerken. Tenslotte zijn er

problemen die te maken hebben met zaken als de inculturatie van het geloof en interreligieuze dialoog, die ook gevolgen hebben voor de vormen van viering en gebed.

93. De verslagen laten niet na te wijzen op de belangrijkste tekortkomingen van de huidige praktijk van vieren die de synodale doeltreffendheid ervan vertroebelen. Met name genoemd worden: de nadrukkelijke rol van de priester in de liturgie en het risico van passiviteit van de bredere liturgische gemeenschap; armzalige prediking, waarbij gewezen wordt op de afstand tussen de inhoud van de preek, de schoonheid van het geloof en de concreetheid van het leven; en de scheiding tussen het liturgisch leven van de geloofsbijskomsten en het familiale netwerk van de gemeenschap. De kwaliteit van de homilieën wordt bijna unaniem genoemd als een probleem. Men vraagt om "*diepzinnigere preken, gericht op het evangelie en de lezingen van de dag, en niet op politiek, in toegankelijke en aantrekkelijke taal die verwijst naar het leven van de gelovigen*" (Maronitische Kerk).

94. Een bijzondere bron van leed zijn de situaties waarin de toegang tot de eucharistie en de andere sacramenten door verschillende oorzaken wordt belemmerd of verhinderd: er is een sterke vraag naar oplossingen voor deze vormen van sacramentele ontbering. Als voorbeeld worden gemeenschappen genoemd die in zeer afgelegen gebieden wonen, of het gebruik om vergoedingen te vragen voor de toegang tot vieringen waardoor de armsten worden gediscrimineerd. Veel samenvattingen geven ook uiting aan de pijn die hertrouwde gescheidenen en mensen die een polygaam huwelijk zijn aangegaan ondervinden als zij geen toegang hebben tot de sacramenten. Er bestaat geen eensgezindheid over hoe met deze situaties moet worden omgegaan: "*Gescheidenen en hertrouwden hebben geen toegang tot de H. Communie en zij voelen zich hierover gekwetst. Sommigen waren van mening dat de Kerk flexibeler zou moeten zijn, maar anderen vonden dat deze praktijk moet worden gehandhaafd*" (BC Maleisië).

Een synodale stijl van vieren

95. Tegelijkertijd vormde het synodeproces een gelegenheid om opnieuw de diversiteit in vormen van gebed en viering te ervaren, waardoor de wens groeide om dit meer toegankelijk te maken in het gewone leven van de gemeenschappen. Het Franse verslag verwoordt drie verschillende wensen die zijn geuit: "*De eerste [...] betreft de diversificatie van de liturgieën ten gunste van vieringen van het Woord, dat wil zeggen: momenten van gebed waarin de overweging van Bijbelteksten centraal staat. De tweede, minder frequent, wijst op het belang van pelgrimstochten en volksvroomheid. De derde roept op tot een vernieuwde liturgische vorming, om een probleem aan te pakken dat in veel verslagen wordt gesignaleerd, namelijk de*

onbegrijpelijkheid van de taal die gewoonlijk door de Kerk wordt gebruikt" (BC Frankrijk). Sommige regio's stellen de kwestie van de hervorming van de liturgie aan de orde, zelfs in de Oosterse Kerken waar de liturgie nauw verbonden is met de identiteit van de Kerk: "In onze Kerk is een liturgische hervorming opportuun om in het licht van de Heilige Geest het optreden en de deelname van het Volk van God aan Gods werk in onze tijd opnieuw te overwegen" (Grieks-Melkitische Kerk).

96. Veel kerken benadrukken ook het belang om de liturgische viering steeds te verbinden met verschillende vormen van dialogisch delen en broederlijke gezelligheid. *"Gezelligheid en broederlijkheid maakten steeds deel uit van de ervaring [van de synodale bijeenkomsten]. Bij elke bijeenkomst, van de allereerste tot de daaropvolgende overlegmomenten in parochies en pastorale structuren, was er 'salu-salo' (het delen van voedsel). Velen wezen erop hoe de [synodale] bijeenkomsten de viering van de liturgieën positief beïnvloedden" (BC Filippijnen).*

97. De verscheidenheid aan rituele tradities van het liturgisch gebed en de symbolische vormen waarin diverse culturen zich uitdrukken, wordt door iedereen gewaardeerd als een sterk punt. Een hernieuwde liefde voor spiritualiteit, aandacht voor de schoonheid en de synodale stijl van vieren, ondersteunen allemaal de uitstraling van een missionaire Kerk: *"Alle ontvangen bijdragen spreken over vieringen als ruimtes die inspiratie kunnen bieden en helpen om het geloof te beleven in het persoonlijke, gezins- en beroepsleven, in de buurt en in de gemeenschap zelf" (BC Uruguay).*

4. De volgende stappen

98. Met een blik op de toekomst van het synodale proces moeten we aandacht hebben voor twee zeer verschillende tijdshorizonten. De eerste is de horizon op de lange termijn, waarin synodaliteit de vorm aanneemt van een voortdurende oproep tot persoonlijke bekering en hervorming van de Kerk. De tweede, die duidelijk in dienst staat van de eerste, is de horizon die onze aandacht richt op wat er staat te gebeuren in de huidige Continentale Fase.

4.1 Een reis van bekering en hervorming

99. In de verslagen spreekt het Volk van God de wens uit minder een Kerk te zijn van 'onderhoud en instandhouding' en meer een missionaire Kerk die erop uittrekt. Er wordt zo een verband duidelijk tussen de verdieping van de gemeenschap door synodaliteit enerzijds en de versterking van de zending anderzijds: synodaal zijn leidt tot een hernieuwde zending. Zoals het Spaanse verslag zegt: *"Wij geloven dat communio ons moet leiden naar een permanente staat van zending: elkaar ontmoeten en naar elkaar luisteren, dialoog, bezinning, samen nadenken, hebben op zich allemaal positieve effecten; maar ze zijn niet begrijpelijk als ze er niet op gericht zijn ons ertoe aan te zetten verder te gaan dan onszelf en onze gebruikelijke gemeenschappen, om de zending die ons als Kerk is toevertrouwd, uit te voeren."*

100. Het Volk van God heeft vreugde ervaren in het samen optrekken en spreekt het verlangen uit dit te blijven doen. Hoe dit te doen als een werkelijk wereldwijde katholieke gemeenschap is iets dat nog volledig moet worden ontdekt: *"Op een synodale manier op weg gaan door naar elkaar te luisteren, deel te nemen aan de zending en de dialoog aan te gaan, heeft mogelijk een 'al en nog niet' dimensie; het is er, maar er moet nog veel meer gebeuren. De leken zijn bekwaam, getalenteerd en bereid steeds meer bij te dragen, mits zij daartoe de kans krijgen. Verdere onderzoeken en studies op parochieniveau kunnen meer wegen openen waar de bijdragen van leken immens kunnen zijn. Het resultaat zou een meer levendige en bloeiende Kerk zijn, wat ook het doel van synodaliteit is"* (BC Namibië). Wij zijn een lerende Kerk, en om dat te zijn moeten wij voortdurend onderscheiden wat nodig is om ons te helpen het Woord van God en de tekenen van de tijd samen te lezen, zodat wij verder kunnen gaan in de richting die de Geest ons wijst.

101. Tegelijkertijd vereist het samen op weg gaan als Volk van God dat wij de noodzaak van een voortdurende bekering erkennen, zowel individueel als gemeenschappelijk. Op institutioneel en pastoraal niveau correspondeert deze bekering eveneens met een voortdurende

hervorming van de Kerk, haar structuren en stijl, in het kielzog van het streven naar een voortdurend 'aggiornamento', de kostbare erfenis van het Tweede Vaticaans Concilie waar we aandacht aan moeten besteden nu we de 60e verjaardag ervan vieren.

102. Op de weg van bekering en hervorming worden wij gesteund door de gaven die wij in het eerste jaar van de synodale reis hebben ontvangen, te beginnen met wat Jezus ons in de evangeliën laat zien. De vrije en belangeloze aandacht voor de ander die de basis vormt van het luisteren, is geen beperkte bron die angstvallig moet worden bewaakt, maar een overvloeiende bron die niet opraakt en groeit naarmate we er meer uit putten. Luisteren en dialoog zijn de manier om toegang te krijgen tot de gaven die de Geest ons aanbiedt middels de veelzijdige verscheidenheid van de ene Kerk: van charisma's, van roepingen, van talenten, van vaardigheden, van talen en culturen, van spirituele en theologische tradities, van verschillende vormen van vieren en danken. De verslagen roepen niet op tot uniformiteit, maar vragen dat wij leren groeien in een oprechte harmonie die de gedoopten helpt hun zending in de wereld te vervullen door relaties aan te gaan die nodig zijn om vreugdevol samen op weg te gaan.

103. De boodschap van onze synodale weg is eenvoudig: wij leren samen op weg te gaan en samen te zitten om het ene brood te breken, op zo'n manier dat ieder zijn plaats kan vinden. Iedereen is geroepen om deel te nemen aan deze reis, niemand wordt uitgesloten. Hiertoe voelen wij ons geroepen, opdat wij het Evangelie van Jezus op geloofwaardige wijze aan alle mensen kunnen verkondigen. Dit is de weg die wij in onze volgende Continentale Fase willen vervolgen.

4.2 Methodologie voor de Continentale Fase

104. Dit document voor de Continentale Fase (Document for Continental Stage, DCS) nodigt ons uit een verdere stap te zetten op deze geestelijke reis "*naar een synodale Kerk: communio, participatie en zending*" en vormt het referentiepunt ervan: "*Zoals de ervaring van de leerlingen in Emmaüs slechts het begin was van hun nieuwe zending, zo is ons synodale proces slechts een eerste stap*" (BC Russische Federatie). Het continentale niveau vormt een gelegenheid om de synodaliteit te beleven, die we nog aan het leren zijn en waartoe we nu worden uitgenodigd om deze concreet in praktijk te brengen.

105. Dit DCS verzamelt en geeft aan de plaatselijke kerken terug wat het Volk van God uit de hele wereld in het eerste jaar van de synode heeft gezegd. Het is bedoeld om ons te leiden en ons in staat te stellen onze onderscheiding te verdiepen, met in gedachten de basisvraag die het hele proces bezielt: "*Hoe kan dit 'samen op weg gaan' dat vandaag op verschillende niveaus plaatsvindt (van het lokale niveau tot het universele), de Kerk in staat stellen het Evangelie te*

verkondigen overeenkomstig de haar toevertrouwde zending; en welke stappen nodigt de Geest ons uit te nemen om als synodale Kerk te groeien?" (VD, nr. 2).

106. Het DCS is dus het bevoorrechte instrument waarmee de dialoog van de plaatselijke kerken met elkaar en met de universele Kerk tijdens de Continentale Fase kan plaatsvinden. Om dit proces van luisteren, dialoog en onderscheiding voort te zetten, zal de bezinning zich richten op drie vragen:

- "Welke **intuïties** resoneren na het lezen en bidden met het DCS het sterkst met de geleefde ervaringen en realiteiten van de Kerk in uw werelddeel? Welke ervaringen zijn nieuw of verhelderend voor u?"
- "Welke wezenlijke spanningen of verschillen worden duidelijk na het lezen en bidden met het DCS als bijzonder belangrijk vanuit het perspectief van uw continent? Wat zijn daarom de **vragen of kwesties** die in de volgende stappen van het proces aan bod moeten komen en moeten worden overwogen?"
- "Als we kijken naar wat uit de vorige twee vragen naar voren komt, wat zijn dan de **prioriteiten, terugkerende thema's en oproepen tot actie** die gedeeld kunnen worden met andere lokale kerken over de hele wereld en die besproken kunnen worden tijdens de eerste zitting van de Synodevergadering in oktober 2023?"

Sleutelmomenten in het proces

107. Elke Continentale Vergadering wordt opgeroepen een onderscheidingsproces over het DCS in te stellen die past bij haar lokale context, en een slotdocument op te stellen waarin zij dit proces toelicht. De slotdocumenten van de zeven continentale vergaderingen zullen worden gebruikt als basis voor het opstellen van het *Instrumentum Laboris*, dat in juni 2023 gereed zal zijn.

108. De overgrote meerderheid van de bisschoppenconferenties die hebben gereageerd op de consultatie die door het Secretariaat-Generaal van de Synode is gestuurd, wil dat vertegenwoordigers uit het gehele Volk van God bij de Continentale Fase worden betrokken. Daarom wordt gevraagd dat alle Vergaderingen kerkelijk zijn en niet alleen bisschoppelijk, zodat hun samenstelling de verscheidenheid van het Volk van God voldoende vertegenwoordigt: bisschoppen, priesters, diakens, vrouwelijke en mannelijke religieuzen, vrouwelijke en mannelijke leken. Wat de deelnemers aan de Continentale Vergaderingen betreft, is het van belang bijzondere aandacht te schenken aan de aanwezigheid van vrouwen en jongeren (leken, mannelijke en vrouwelijke religieuzen in het noviciaat, seminaristen); mensen die leven in situaties van armoede of marginalisering en zij die direct contact hebben met deze

groepen en personen; vertegenwoordigers van andere christelijke denominaties; vertegenwoordigers van andere religies en geloofstradities; en enkele mensen zonder religieuze binding. Voorts worden bisschoppen uitgenodigd om aan het eind van de Continentale Vergaderingen bijeen te komen om de doorleefde synodale ervaring collegiaal te herlezen vanuit het perspectief van hun specifieke charisma en rol. In het bijzonder wordt hun gevraagd passende manieren te vinden om hun taak van validering en goedkeuring van het slotdocument uit te voeren, en ervoor te zorgen dat het de vrucht is van een authentieke synodale reis, met respect voor het proces dat heeft plaatsgevonden en trouw aan de verschillende stemmen van het Volk van God in elk continent.

109. Het proces dat leidt van de publicatie van dit DCS tot de opstelling van het *Instrumentum Laboris* wordt gemarkeerd door de volgende stappen:

- 1) Het DCS zal worden toegezonden aan alle diocesane bisschoppen; elk van hen zal, samen met het diocesane synodale team dat de eerste fase coördineerde, een kerkelijk proces van onderscheiding van het DCS organiseren, te beginnen met de drie vragen die zojuist in nr. 106 zijn aangegeven. Elke lokale kerk zal zo de gelegenheid hebben om te luisteren naar de stem van de andere kerken, verzameld in het DCS, en om daarop te reageren vanuit haar eigen ervaring.
- 2) Elke bisschoppenconferentie heeft de taak om met medewerking van haar synodale team de reflecties over de drie vragen van de afzonderlijke bisdommen te verzamelen en samen te vatten in de voor haar eigen context meest geschikte vorm.
- 3) De bezinning en het onderscheidingsproces van elke bisschoppenconferentie zullen vervolgens binnen de Continentale Vergadering worden uitgewisseld volgens de door de Continentale Task Force vastgestelde modaliteiten.
- 4) Bij het plannen van het verloop van elke specifieke Continentale Vergadering kan het nuttig zijn na te denken over het gebruik van de wijdverbreide en zeer gewaardeerde methode van het ‘geestelijk gesprek’ (zie het Vademecum, bijlage B, nr. 8), die de betrokkenheid van allen bij de onderscheiding kan vergemakkelijken. Met name de drie fasen ervan moeten worden benadrukt: ten eerste dat elke deelnemer het woord neemt, vervolgens te luisteren naar wat dit bij ieder oproept, en tenslotte als groep te onderscheiden wat de vruchten zijn. Zoals reeds in de Methodologische Richtlijnen is benadrukt, is het belangrijk ervoor te zorgen dat bisschoppen, priesters, diakens, mannelijke en vrouwelijke leken, vrouwelijke en mannelijke religieuzen, alsmede mensen die de standpunten van mensen in de marge kunnen verwoorden, aan de Continentale Vergaderingen deelnemen.

- 5) Elke Continentale Vergadering stelt haar eigen Slotdocument op van maximaal ongeveer twintig bladzijden. Daarin worden de drie vragen vanuit de eigen specifieke context benaderd. De Slotdocumenten moeten vóór 31 maart 2023 door elke Continentale Task Force bij het Secretariaat van de Synode worden ingediend. Op basis van de Slotdocumenten van de Continentale Vergaderingen zal in juni 2023 het *Instrumentum laboris* worden opgesteld.